

MIASTA NASZE
KROLEWSKIE

WOLNE W PANSTWACH
RZECZYPOSPOLITEJ

P R A W O

UCHWALONE

Dnia 18. Kwietnia, Roku 1791.

KSIEGOZBIÓR
SANCYGNIEWSKI.

HBP Kielce

www.456

MIASTA NASZE KROLEWSKIE

WOLNE W PANSTWAH
RZECZYPOSPOLITEY.

I.

O Miastach.

1. **M**iaſta wszystkie Królewskie w Kraiach Rzeczypospolitey, za wolne uznaiemy.

2. Obywatelów takowych Miast, iako ludzi wolnych, Ziemię w Miastach przez nich osiadłą, ich domy, wsie y *Territoria*, gdzie iakie do których Miast prawnie teraz należą, własnością ich dziedziczną być przyznaiemy; co nie ma przeszkadzać zaczętem, a nie dokończonym sprawom.

A 2

3. Którym Miastom Przywileie Lokacyjne zaginęły; za dowiedzieniem ich byłości, My Król, *Diplomata renovationis* z nadaniem Ziemi, iaką teraz niewątpliwie posiadają, wydamy.

4. W których Miastach Królewskich Seymiki Ziemskie są oznaczone; tym Przywileie Lokacyjne, ieżeliby ich ieszcze nie miały, My Król, wydamy.

5. Gdyby dla szczęśliwego w którym miejscu położenia, na gruntach Królewskich osada ludzi wolnych dała siedlisku swemu przystoyną postać Miasta; w takowym zdarzeniu, My Król tey osadzie *Diploma erectionis* Miasta nowego, z nadaniem Ziemi, wydamy.

6. Wolno też będzie Dziedzicom na swoich gruntach Miasta z ludzi wolnych zakładać, albo y rolników wolnością nadać iako też Miasta swe dziedziczne lokalnemi zrobić; takowe ie-
dnak osady nie będą mogły wchodzić

w poczet Miast wolnych, tylko, gdy Dziedzic instrumentem lokacynym nada im Ziemię dziedziczną; a na ten czas My Król, *Diploma Confirmationis* tego instrumentu, za prozbą samego Dziedzica, wydamy, y instrument lokacyiny Dziedzica wpisać w też *Diploma* rozkażemy.

7. Jako dla wszystkich Miast, iedne jest Prawo; tak Mieszczanin którego- kolwiek Miasta, równych Przywile- iów z Prawa teraźniejszego używać będzie.

8. Wszyscy Obywatele Miasta, bądź Szlacheckiego, bądź Mieyskiego uro- dzenia ludzie, którzy chcą prowadzić handle na funty, łokeie &c: mający posseßyą w Miastach, albo gdy iey na- będą, iakiegokolwiek są dostoięstwa, professyi y kunsztu, Prawo Mieyskie przyjmować, y pod nim zostawać bę- dą obowiązani. Innym zaś Szlachcie przyjmować Mieyskie wolno będzie.

9. Przyjęcie Prawa Mieyskiego czynić się ma w następujący sposób: każdy przyjmujący Mieyskie, stanawszy przed Magistratem obecnie, lub przez Plenipotentą, uczyni oświadczenie w słowach następujących: „Ja NN. „ Nayaśniejszemu Królowi y Rze- „ czypospolitey wiernym będę, po- „ słuszeństwo Prawom y Ustawom „ Seymowym, za naysciśleyfzy biorę „ obowiązek, Zwierzchności Miasta „ N. w którym do Obywatelstwa „ przyłączony jestem, podległym „ być chcę, y obowiązki wszelkie za- „ chowam; co wszystko zaręczam tak „ za siebie, iako y następców moich. „ Po dopełnionym takowym oświadczeniu, ma być zapisany w Księgę Obywatelów Miasta.

10. Miasta odmawiać nie powinny przyjęcia do Obywatelstwa, y w Księgę Mieyską zapisywania wszystkich uczciwych Cudzoziemców, tudzież Rzemieślników, wszelkich ludzi wolnych, y z Prawa nikomu nie podle-

głych Chrześcian, a to bez żadney
opłaty.

11. Tak z urodzenia Szlachcie, iako
y Obywatelom Stanu Mieyskiego tym,
którzy potym do zaszczytu Szlache-
ctwa przypuszczonemi zostaną, przy-
jęcie Obywatelstwa Mieyskiego, w nim
znaydowanie się, sprawowanie Urę-
dów, prowadzenie wszelkiego handlu,
utrzymywanie iak cokolwiek bądź re-
kodziel, nic bynajmniey odtąd szkó-
dzić, ani uwłaczać nie będzie im sa-
mym, ani ich następcom w tymże za-
szczycie Szlachectwa, y prerogatyw
do niego przywiązanych.

12. Obieranie przez Obywatelów
Miaśt własnego Magistratu, mianowi-
cie Burmistrzów, Woytów y wszelkich
Urzedników, iako jest cechą wolności;
tak przy teyże wolności Miaśta zоста-
wuią się. Niemniey będzie wolno
tymże Miaśtom uczynić rozporządze-
nia, co do wewnętrznych porządków,
y uskutecznienia dozierać; o czym

Kommissyą Policyi, uwisdomiać maia
przez Rapporta.

13. Wszyscy zatym Obywatele
Miaſt, którzy ſą zapisani w Kſięgę
Mieyſką, a maia dziedziczną poſſeſſyą;
mogą obierać, y być obieranemi do
wſzelkich Urzędów Mieyſkich, więk-
ſzością zdań. Nikt iednak Urzędu
Exekucyynego y Funkcyi Ziemian-
ſkiej, z Urzędem y Funkcyą Plenipo-
tenta Mieyſkiego, łączyć nie będzie
mógł, pod nieważnością obydwóch,
ani w randze Woyskowej w ſłużbie a-
ktualney będący. Urzędnikiem Miey-
ſkim być nie może.

II.

O Prerogatywach Mieſzczan.

I. Prawo Kardynalne *Neminem ca-
ptivabimus, niſi jure victum*, na oſoby
w Miaſtach oſiadłe rozciągamy, wyia-
wſzy podſtępnych Bankrutów, Kaucyi
doſtateczney za ſobą u Sądu nie ſta-
wiających, y na gorącym uczynku zła-
panych.

2. Miasta, w których oznaczone są Sądy Appellacyjne, przed każdym Seymem ordynaryjnym jednego Plenipotentą większością głosów wybierać będą Obywatelów posessye dziedziczne w Miastach mających, zdatnych do posługi publiczney, *Crimine non notatos*, pod processum nie będących, y urzędowaniem Mieyskim odbytych zaszczyconych, z wolnością wybierania tychże Plenipotentów y z innych Miast. Ci Plenipotenci na dzień Seymu rozpoczynającego się, do Miasta Seymom przeznaczonogo zjechać się mają, y Dzieło Elekcji swey Marszałkowi Seymowemu oddadzą; na Sessyach Prowincjonalnych wybierani będą z Plenipotentów Miast, do Komisji Policyi, Skarbowey y Assessorji, y na tychże Sessyach wyznaczeni będą, którzy do której Komisji y Assessorji należeć mają. A lubo ci wszyscy według oznaczenia wrzezonych Komisjiach, y Assessorji, zasiadać będą mogli, jednak nie więcej w Komisji Skarbowey y Policyi,

jak po dwóch, a w Assessorji po trzech z każdej Prowincyi, zasiadać będzie. Ci Kommissarze, y Assessorowie, w tychże Kommissyach y Assessorji, w obiektach dotyczących się Miast, y handlowych, *vocem activam* mieć będą; w innych zaś okolicznościach *vocem consultivam* mieć mają. Jeżeli na dalej który z tych Plenipotentów, albo y wszyscy od Miast, które obierać Plenipotentów Prawo mają, potwierdzeni zostaną; mogą na drugie lat dwie zostać. A dla tych Kommissarzów y Assessorów, Pensyą przy urządzeniu Tabelli expensy; postanowimy, dla takiej, iednak liczby, iaka, do zasiadania w Kommissyach y Assessorji, jest oznaczona.

3. Aby zaś opieka Rządowa, y dla wszystkich Miast wymierzała w żądaniach ich, sprawiedliwość przyzwoitą; dozwalamy Miastom Naszym, przez Assessorów, czyli Kommissarzów Miejskich w Assessorjach, Kommissyach Skarbowych, y Policji, zasiadają-

cych, *desideria* Miast w Seymie donosić; a ci, gdy tego potrzeba będzie, y gdy zechcą; będą u Marzałka Seymowego u Łaski o głos prosić, y ten im zabroniony być nie może, y ci tłomaczyć się będą zwyczajem dziś praktykowanym zabierania głosów przez Delegowanych od Kommissyow.

4. Po odbytey dwuletniey wyłudze publiczney w zwyż wyrażonych Kommissyach, lub Asselloryi, ciż wybrani od Miast Plenipotenci, na następny Seymie zaraz Nobilitowani być powinni bez opłaty Dyplomatu *Nobilitatis*, ieżeli ieszcze Szlachtą nie będą.

5. Wolno odtąd iest, y będzie, każdemu Mieszczaninowi Dóbr Ziemijskich, iako y inney natury, Dziedzicznym Prawem nabywać, z zupełnym własności Prawem posiadać, y następcom swoim, iako prawym Dziedzicom, one po sobie zostawić. Dobra sposobem Sukcesyi, albo *jure potioritatis* posiadać; z których Dobr, luboby byli Mie-

fzczanami, w Sądzie Dobrom przy-
zwoitym, odpowiadać są obowiązani.

6. Który z Mieszczan kupi całkowi-
tą Wieś, lub Miałeczek Prawem
Dziedzicznym, opłacać podatków
tego Grosza Złoty 200. najmniej;
na najpierwszym Sejmie, jeżeli o to
poda na piśmie prośbę swoją Marszał-
kowi Sejmowemu do Stanów, mocą
teraźniejszego Prawa Nobilitowany
zostanie.

7. Prócz tego, na każdym Sejmie
30. Osób z Mieszczan Poselskie Dzie-
dziczne w Miastach mających, do za-
fzczytu Szlacheckiego przypuszczo-
nych być ma; w czym najpierwey
względ zachowany zostanie na dy-
styngujących się w Wojsku; na zasła-
dających w Kommissyach Porządko-
wych Cywilno-Wojskowych; na za-
kładających Rękodziela; na prowa-
dzących handel z Produktów Krajo-
wych; a w tym, na rekomendacye
Posłów Ziemskich, y na rekommenden-
dacye Miast.

8. W całym Woysku (oprócz Kawaleryi Narod:) w każdym Korpusie, Regimencie, y Pułku, dla Obywatelów kondycyi Mieyskiej będzie odtąd wolny wstęp do doślugiwania się Rang Officyerskich stopniami; A który dośłuży się Rangi Sztabs-Kapitana, lub Kapitana Chorągwi u Piechoty, a Rotmistrza w Pułku; mocą terażnieyszego Prawa, Szlachcicem z Potomkami swemi, w wszelkich do niego przywiązanych prerogatywach zostanie. y My Król *Diplomata Nobilitatis*, takowym, za okazaniem Patentu, wydawać będziemy; od którego opłata stępla następować nie ma.

9. Wolno będzie odtąd Obywatelom kondycyi Mieyskiej, w Kancellaryach, y Palestrach wszelkich Kommissyów Rządowych, Dykasteryów Trybunałskich y innych mnieyszych Sądów, naydować się, patronizować, y inne posługi czynić, y na stopnie w tychże Kancellaryach znajdujące się, podług zasług y zdatności, postępować;

A który z tych dośłuży się stopnia Regenta Kancellaryi w Dykasteriach Rządowych; na najpierwszym zaraz Seymie Nobilitowanym być ma, y takowe *Diploma Nobilitatis*, bez opłaty, My Król wydawać będziemy.

10. W Duchownym Stanie, Osoby kondycyi Mieyskiej będą mogły posiadać w Kollegiatach Prelatury, y Kanonie; w Katedrach zaś, Kanonie Doktoralne; także wszelkie *Beneficia secularia & regularia*, wyłączając te fundusze, które szczegulnie dla Osób urodzenia Szlacheckiego, są poczynione.

11. Do Kommissyów Porządkowych Cywilno-Woyskowych, Woiewództw, Ziem, y Powiatów, dozwała się obierać Kommissarzów z Miast w obrebie Kommissyów leżących, po trzech do każdej Kommissyi, bądź z urodzenia Szlacheckiego, albo kondycyi Mieyskiej, byle w Mieście Poslesiy Dzie-
dziczne mających.

12. A Miasta nasze, Gdańsk y Toruń, gdy mieć będą proźby swe do Stanów; przez Sekretarza swego do Łaski Soymowey one podawać będą, albo sami przez Delegowanych, jeżeli zechcą, za danym od Łaski głosem, który nie ma być odmówiony.

13. Kara na zmyślających Possessye, będzie następująca: ktokolwiek za rewersem dałby komu Ziemską Dziedziczną Possessyą; tracić ją wieczyście będzie, y Sąd temu przyzna własność zarewerfowaney Possessyi, kto dowiedzie rewersu. Nawet, choćby ten sam, kto za rewersem ma Possessyą, dowodził iey zawerfowania; iemu wieczyście przyznana będzie. A takie sprawy Sąd Ziemski *praeiſa appellatione* sądzić będzie.

14. Wszystkie dawnieysze Prawa y Ustawy, teraznieyszemu Prawu o Miastach, przeciwne, uchylamy, a teraznieysze ustanowienie o Miastach, za Prawo Konstytucyjne stanowimy.

III.

O Sprawiedliwości dla Mieszczan.

1. Zostawiając Miasta przy właściwych sobie w Granicach Miast Juryzdykcyach, też Miasta z Przedmieściami z pod innych wszystkich Juryzdykcyi, iakie są: Trybunałskie, Ziemiańskie, Woiewodzińskie, Starościńskie, Zamkowe, prócz spraw niedokończonych po Kommissyach do Trybunałów odesłanych; wyimujemy, y wyłączamy. Juryzdykcą Marszałkowską, iako tylko Miasta Rezydencyonalnego Nas Króla, tyeżąc się, do opisów władzy teyże Juryzdykcyi właściwey, odsyłamy.

2. Jurydyki Swieckie y Duchowne, tudzież drobne Miasteczka w obrębie lokalnym gruntów początkowie Miastom nadanych, potworzone, iak są dotąd w Posseßyi, co do samey tylko sądowności y Policyi, znośimy; owżem też Jurydyki pod Juryzdykcyę Magistratów Mieyskich poddajemy; wszelkie zaś czynsze y dochody iakieykolwiek

wiek natury, dla właścicieliów tychże gruntów Jurydyk, ośtrzegamy.

3. Gdzie jednak Miasta mają Wsie Dziedziczne Ziemskie, w sprawach tychże Wsiów, w Juryzdykcyach właściwych posłasyi, odpowiadać mają.

4. Wszyscy Obywatele w Mieście Posłasye mający, y iakimkolwiek handlem, Rzemiosłem bawiący się, Juryzdykcyi Mieyskiej ulegać mają, y Podatki równie znosić, nie uważając na iakiekolwiek libertacye.

5. W każdym Mieście Magistrat obrany Juryzdykcyą Sądową składać będzie. W tych Magistratach, wszelkiego rodzaju sprawy, iako *in prima Instantia*, sądzić się mają sprawy nieprzenoszące Zł: 300. lub w sprawie uczynkowej, w której trzy dni więzienia kara nastąpi, w tychże Magistratach bez Appellacyi dopuszczenia, kończone być mają ostatecznie. W

B

HBPKielce
nn. 456

większych zaś sprawach Appelacya do Sądów wyższych appellacyinych dopuszczona być powinna.

6. Na takowe Sady Appellacyine, następujące Miasta wyznaczamy, mianowicie w Prowincyi Małopolskiej, Miasta, Kraków, Lublin, Łuck, Zytomierz, Winnica, Kamieniec Podolski, Drohiczyn. W Prowincyi Wielkopolskiej, Miasta: Poznań, Kalisz, Gniezno, Łeczyca, Warszawa, Sieradz, Płock. *W Prowincyi Litewskiej, Miasta: Wilno, Grodno, Kowno, Nowogródek, Mińsk, Brześć Litewski, Pińsk.* Do Sądu Appellacyjnego w Krakowie oznaczonego, należyć będą Miasta, w Województwie Krakowskim, Powiatach Sandomierskim, Wiślickim, y Chęcińskim leżące. Do Sądu Appellacyjnego w Lublinie oznaczonego, należyć będą Miasta w Województwie Lubelskim, Ziemi Stężyckiej, w Powiatach Radomskim, Opoczyńskim, y Ziemi Chełmskiej leżące. Do Sądu Appel-

lacyinego w Łucku oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Wołyńskiego y Bełzkiego. Do Sądu Appellacyinego w Zytomierzu oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Kirowskiego. Do Sądu Appellacyinego w Kamieńcu Podolskim oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Podolskiego. Do Sądu Appellacyinego w Drohiczyńie oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Podlaskiego. Do Sądu Appellacyinego w Winnicy oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Bracławskiego. Do Sądu Appellacyinego w Poznaniu oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Poznańskiego y Ziemi Wschowskiej. Do Sądu Appellacyinego w Kaliszu oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Kaliskiego y Powiatu Koninśkiego ; a Powiatu Pызdrського Miasta tey części, która iest z tey strony rzeki Warty, do Kalisza nalżyć ma. Do Sądu Appellacyinego w Gnieźnie oznaczone-

go, należyć będą Miasta Woiewództwa Gnieźnieńskiego, Powiatu Kcyńskiego y Powiatu Pyzdrskiego i część, która jest z itrony Warty od Gniezna. Do Sądu Appellacyjnego w Sieradzu oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Sieradzkiego, Ziemi Wieluńskiej. Do Sądu Appellacyjnego w Warszawie oznaczonego, należyć będą Miasta Xięstwa Mazowieckiego, y Woiewództwa Rawskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Łęczycy oznaczonego, Miasta Woiewództwa Łęczyckiego, Brzeskiego Kujawskiego, y Inowrocławskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Płocku oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Pockiego, Ziemi Zawkrzyńskiej, y Ziemi Dobrzyńskiej. Do Sądów Appellacyjnych w Miastach Prowincyi Wielkiego Xięstwa Litewskiego oznaczonych, iako to: do Sądu Appellacyjnego w Mieście Wilnie, należyć będą Miasta Woiewództwa Wileńskiego, Powiatów Olzmińskiego, Lidz-

kiego, Wilkomirskiego, Brańskawskiego, Woiewództwa Trockiego y Powiatu Trockiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Grodnie, należyć będą Miasta Powiatów Grodzieńskiego, Wołkowyskiego, y Mereckiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Kownie, należyć będą Miasta Xięstwa Zmudzkiego, Powiatów Kowieńskiego, Preńskiego, y Upitskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Nowogrodzku, należyć będą Miasta Woiewództwa Nowogrodzkiego, y Powiatów Słonimskiego, y Słuczorskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Brześciu Lit: Miasta Woiewództwa Brzeskiego Lit: y Powiatu Kobryńskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Pińsku, należyć będą Miasta Powiatów Pińskiego, Pińsko-Zarzecznoego, Mozyrskiego, y Rzeczyckiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Mińsku, należyć będą Miasta Woiewództwa Mińskiego, Połockiego, Witebskiego, y Powiatu Orszańskiego.

7. W tych Miastach Appellacyiowych obierani będą co lat dwie po Osób 5. z Szlachty y nieszlachty. Mieszczan Posseſſye mających, nawet Osób Magistratowych z Miast tychże, albo y z Miast innych tego wydziału, które do których Sądów Appellacyiowych są oznaczone. A te Osoby wybrane składać będą Sąd Appellacyiowy z tym warunkiem, iż Osoby Magistratowe y Ławnicze, do Sądu Appellacyiowego wybrane, poki sprawować będą Urząd Appellacyiowy; nie mają zasiadać y sądzić w Sądach *primæ Instantiæ*, Magistratów, z których są obrani.

8. Te Sady sądzić będą sprawy z Appellacyi Magistratów, których wartość przechodzi 300. Zł: lub kara 3. dni więzienia, a nie przewyższa wartości 3000. lub kary 3. tygodni więzienia, a to ostatecznie, bez dopuszczenia Appellacyi. We wszystkich zaś sprawach większego wartości, niż o 3000. Zł: y kary niż 3. tygodnie wię-

zienia, Appellacya, iak dotąd, z Magistratów *prima Instantia*, nie iuż do Sądów Appellacyinych Miałt, ale do Sądów Naszych Zadwornych, tak w Koronie, iako w W. X. Lit: dopuszczaną mieć chcemy, podług niniejszey Ustawy.

9. Spraw kryminalnych Magistraty sądzić nie będą mogły, ale ie odsyłać mają prosto do Sądów Appellacyinych, które też Sprawy kryminalne sądzić mogą z tym ostrzeżeniem: że na więzienie czasowe osądzony kryminalista, ulegać exekucyi Dekretu będzie. Gdy zas na wieczne więzienie, lub na śmierć zostanie osądzony; tenże Sąd Appellacyiny wywoły obwiniające, y Dekret przeszedł Sądowi Assessorowskiemu. Jeżeli Sąd Assessorowski uzna Dekret Sądu Appellacyinego na więzienie wieczne, lub śmierć, winowaycę wskazujący, za słuszny; dopiero ten Dekret exekwowany zostanie. Oraz przy Sądach Za-

dwornych Sprawy o zle sprawowa-
nie Urzędów Miejskich, iako też o
dochody z Miast, Pósefesorów, y wszy-
stkie inne Prawami Rzeczypospoli-
tey wyznaczone, zachowuiemy.

ro. Miasta, że podlegać będą Kom-
misyi Policyi w rzeczach wewne-
trznego Rządu, y dochodów ogólnych
Miejskich, ostrzegamy.

WBP Kielce

mm. 456

KOMMISSYA POLICYI

PRAWO UCHWALONE

Dnia 17. Czerwca R. 1791.

HBP Kielce

mm. 457

K O M M I S S Y A P O L I C Y I

I.

Skład Kommissyi Policyi.

1mo. **K**ommissya Policyi Oboygá Narodów składać się będzie z Marszałków Narodowych, którzy nie będą wezwani do Straży, tudzież z 15 Kommissarzy, to jest: trzech z Senatu poiednemu z kaźdey Prowincyi; sześciu z Stanu Rycerskiego, po dwóch z kaźdey Prowincyi, y sześciu Plenipotentów Miast na Seym, po dwóch z kaźdey Prowincyi.

2. Wszyscy Kommissarze Policyi obierani będą co dwa lata na Seymach Ordynaryiynych, sposobem Elekcyi przepisany w prawach: *O Seymie i o Miastach*, a na kaźdey takiey co lat 2. Elekcyi, Kommissarze Policyi

mogą być na dalszy czas znowu obrani.

3. Obranym na Kommissarza Policyi być nie może: 1. kto niema od roku niewątpliwey Posseßyi dziedzicznej, z Stanu Rycerskiego Ziemskiej, a Obywatel Miasta Mieyskiej, *respectively* w swojej Prowincyi. 2. Kto nie był choć raz na funkcyi publiczney to jest z Stanu Szlacheckiego Posłem, Deputatem, lub w Kommissyi Woiewódzkiej, przez czas Prawem przepisany. 3. Ktokolwiek jest obowiązany aktualną służbą Woyskową. 4. Kto jest w aktualnym Urzędowaniu Poselstwa na Seymie.

4. Prezesem Kommissyi Policyi będzie jeden z Marszałków Narodowych, a w nieprzytomności Ich pierwszy z porządku Kommissarz. Prezesowi wolno jest podług upodobania Assessorow do Kommissyi wybierać y zapraszać *cum voce consultiva*, co jednak nie będzie rozumiano za odbycie funkcyi publiczney. Nigdy więc iak połowa Kommissarzy, nie bę-

dzie mogła oddalać się, a Komplet Kommissyi naymniey z 5. Kommissarzow *cum voce decisiva* zawfze w przewyższaiącey liczbie Stanu Szlacheckiego, składać się ma. Pensye zaś nie przytomnych na przytomnych rozdzielać się mają, względem czego Kommissya Ordynacyą sobie ułoży.

5. Wyznaczamy każdemu Kommissarzowi pensyą roczną taką, iaką im przy Tabelli expens publicznych stanowimy, do którey Marszałkowie, iako pensyą Ministrowską opatrzeni, należeć nie będą. Gdyby który Kommissarz umarł, pensya przez niego niedosłużona w Skarbie publicznym zostać ma. Zaden zaś Kommissarz, gdy jest podległy odpowiedzialności; zrzekać się, ani ustąpić Urzędu pod żadnym pozorem nie może.

6. Kommissya Policyi mieć będzie Pisarza Possessyonata, którego iednomyślnością, lub większością głosów sekretnych objerze. Urząd Pisarza dożywotni będzie, lecz nikomu przedanym ani ustąpionym być nie mo-

że; przeto dobrowolna Urzędu tego rezygnacya na piśmie uczyniona, podana Kommissyi bydź ma, y w Protokół wpisana wraz z Rezolucyą Kommissyi będzie. Po czym Kommissya do Elekcyi nowego Pisarza z pomiędzy Officyalistów swoich, przystąpi. Obowiązki Pisarza są: 1. Na Sessyi zasiadać *cum voce consultiva*, 2. Trzymać Protokół Kommissyi. 3. Mieć Zwierzchni dozór Kancellaryi y *Archivi* Kommissyi. 4. W Sądach Kommissyi pióro trzymać y Dekreta pisać. Nadto Kommissya ułoży liczbę y płacę potrzebnych sobie Officyalistów w równej proporcyi z każdej Prowincyi, z których żaden Urzędu swego przedać, ani ustąpić nie będzie mógł, y takowy układ Seymowi do potwierdzenia poda.

7. Marszałkowie, Kommissarze y Officyaliści Kommissyi Policyi w żadnym sądzie Suspensy brać nie będą mogli, lecz w przypadku potrzeby wykonania Przyśięgi, po iey dopełnieniu, wszelkie Juryzdykcyę odsyłać

ich będą do mieysca, gdzie się Kommissya agituie.

8. Przez czas urzędowania swego, ani Kommissarz Policyi, ani iey Officyaliści, w żadney inney Kommissyi, lub funkcyi bydź nie mogą.

II.

Władza Kommissyi.

Władza y zarządzanie Kommissyi powierzone, dla ustanowienia y utrzymania powszechnego i porządku w Państwach Rzeczpospolitey, rozciągać się mają na to wszystko, co się tycze: 1. Bezpieczeństwa y spokoyności publiczney. 2. Wygody Publiczney. 3. Sądowości y Urzędników Policyi, bez przestąpienia jednak następujących przepisów, pod odpowiedzialnością w Sądach Seymowych.

III.

Granice Władzy Kommissyi.

1. Nie będzie mogła Kommissya Policyi nic czynić, stanowić, nakazywać, lub zakazywać, coby naruszało

przyrodzone, y zabezpieczone Ustawami Rzepltey Prawa wolności y własności osobistej, Obywatelów y przychodniow.

2. Niebędzie mogła pod żadnym pozorem długów publicznych zaciągać, ani funduszow mieyscowych przenosić, ani nakazywać iakiegokolwiek bądź gatunku podatku, Danin, opłat, iedynie do Samowładności Rzepltey należących.

3. Niebędzie mogła wdawać się pod żadnym pozorem w inny wydział Władzy, innym udzielnym władzom y Magistraturom powierzoney.

4. Ponieważ tylko Miasta wolne Rzepltey są właściwie podległemi Rządowi y rozkazom Kommissyi Policyi; przeto prócz niektórych wyłączeń wyrażonych w niższym Opisie iey obowiązków, niebędzie mogła do Miast y Wsiow Dziedzicznych Obywatelskich rozciągać inney władzy, procz dawania rady y ostrzeżenia: dla czego do żadnych majątków, domów y mieysc własnością Ziemiańską bę-

dających, y do Rządu Mieyskiego nie-
należących, ani do wewnętrznego w
nich obeyścia się, bynajmniey wda-
wać się niepowinna; tym mniey ie-
szczeżadnego tey Ziemi Właściciela
z powodu tajemney delacyi, lub ia-
kich tajemnych wiadomości, imać,
przytrzymywać, więzić, ani pozywać
nie może.

5. Dla czego wszelkie gatunki
szpiegowania y rewizyi w mieszka-
niach y gruntach Ziemianskich, lub
w uczynkach y zabawach Obywate-
low, iak naysurowiey są iey zabro-
nione.

6. Jako zaś wszelkie rozporządze-
nia Kommissyi mają być tylko sku-
tkiem Praw. y Ustaw Rzepltey; tak
nie wolno będzie ley żadnego takie-
go rozkazu wydawać, któryby na
sobie nosił Akt Prawodawstwa.

IV.

*Co do Władzy y obowiazkow Kom-
missyi względem bezpieczeństwa spokoj-
ności ogolney całego Kraiu.*

Władza y obowiązki Kommissyi, na zachowanie bezpieczeństwa y spokoyności powłzechney, są:

1. Czuwanie na wszelkie bunty, rozruchy, rozboie, zaboystwa, gwałty, między któremi ma się liczyć przeymowanie, rozpieczętowanie, y zmyślanie pieczęci listów na pocztach, tudzież na kradzieże, iawną rozpustę y zgorzienia.

2. Czuwanie na Obyczayność powłzechną y wszelkie sposoby zysku z samego zwodzenia y oszukania ludzi; gry azardowne, czyli niszczące majątki w domach y mieyscach publicznych; wstrzymywanie żebractwa, y włóczęgi, a przeto szczególnieysze dozieranie ludzi nie mających żadney osiadłości, stanu, professyi, rzemioł, służby, ani żadnego pewnego do życia sposobu.

3. Dogłądanie iak nayściśleysze tego wszystkiego, co należy do zachowania y pewności zdrowia ludzkiego, a przeto ułożenie y zachowanie porządku względem lekarzów y

lekarstw, Chirurgów, Cyrulików, Aptekarzy, Aptek y sztuki babienia, a to znosząc się z Kommissyą Edukacyiną.

4. Dawanie dobroczynney pomocy w rozmaitych przypadkach pospolicznych y szczególnych, w zdarzeniach pożarów, powodzi, gwałtownych wichrów, głodu, morowego powietrza, zaraźliwych chorób na ludzi y na bydło, w niebezpieczeństwach życia, a to obmyśleniem y wykonaniem takich środków, któreby w niczym nie naruszały Praw Obywatelskich, lub na które ostrzeżeni właściciele dobrowolnie przystać mogą.

5. Stanowienie wszelkich rozporządzeń i przepisów, tyczących się Policyi, które będą skutkiem Ustaw Rzepley, względem Obywatelów, przychodniów y przechodniów, pilnowanie, ażeby według przepisów i warunków Prawa, wolność pisania i drukowania pewną y nie naruszoną była; Dla czego żadne przywileje *exclusionis* mieysca mieć nie mają. Jako zaś wszelkie dzieło dru-

kowane jest własnością Autora, tak przez całe życie iego do niego tylko należeć będzie; przeto żadnego przedrukowania tegoż samego dzieła z uszkodzeniem tej własności, Kommissya nie dozwoli aż do śmierci Autora, po której dzieło iego staie się własnością publiczną. Pod wyraz tegoż samego dzieła nie będą mogły być podciągane inne dzieła podobne, lub podobny tytuł mające.

Ułożenie y utrzymanie w całym Kraiu iednostayności miary y wag, a stosunek onych do miar y wag Zagranicznych, wydrukowany, w Kraiu publikować, ponawiając to według potrzeby. Dochodzenie y powzięcie wiadomości z rapportów Komissyi Woiewódzkich y Miast, o ludności, urodzaiach, iarmarkach, targach, obfitości, y cenie rozmaitych Produktów, towarów, y rękodzieł, w różnych mieyscach, o przeszkodach lub pomocach w rolnictwie, handlu y rzemiołach, o zwyczajnych y niezwykłych chorobach y zarazach na ludzi

y bydło, o zwyczajach wszelkich zdrowiu lub powodzeniu powszechnemu przeciwnych: względem tego wszystkiego, bez rozkazywania y wdawania się w domowe właścicieli Ziemiańskich rozrządzenia, dla nich wydawać ma y ogłaszać tylko swe ostrzeżenia y oświecenia. Jako zaś wszelkie rozporządzenia y przepisy dotyczące Policji, y pozwolone przez Prawo, nie będzie mogła Kommissya inaczej wykonywać, tylko przesyłaniem onych do exekucyi Kommissyi Woiewódzkich co do wsiów, y Zwierzchości Mieykich co do Miast, tak odbierając z Rapportów ostrzeżenia y dyspozycye przez te Kommissye y y Zwierzchności projective, a w nagłych przypadkach provisorie czynione, takowe dyspozycye potwierdzać, roztrząsać, odmieniać, lubo całe uchylać według Ustaw Rzeczypospolitey y prawideł rzetelney potrzeby, lub korzyści publiczney, nieodwłocznie powinna.

6. Zarządzenie wszelkimi Dómami y mieyscami publicznemi dla bezpieczeństwa y spokojności powszechney przeznaczonemi, iako to: więzieniami, które według potrzeby w całym Kraiu zakładać wygodne y obszernie, Kommissyom Woiewódzkim y Urzędowi Mieyskim zaleci, a szczegulniey w Mieście Rezydencyonalnym Warszawie; tudzież Domami poprawy, Rynkami, Ratuszami, placami publicznemi, y ulicami. Także mieć będzie, dozór nad Administracyą wszelkich dochodów przez Rzeczpospolitą na obiekta Policyi przeznaczonych, tudzież funduszów na ten koniec uczynionych, lub czynić się mogących; równie rozkazywać wszelkim Urzędnikom, Officyalistom y dozorcóm Policyi, tychże napominać, sądzić y karać nieposłusznych y przestępnych. Nikt zaś nie będzie mógł tamować y bronić publikowania wszelkich rozrządzeń, Uniwersałów, obwieszczeń y ostrzeżeń, które Kommissya Policyi wydawać będzie, owszem we wszyst-

kich Aktach Ziemiańskich y Mieyskich, nieodwłocznie y darmo zaoblatowane, a we wszystkich Kościołach z Ambon, gdy o to rekwizycya zajdzie, ogłaszane, y do drzwi Kościelnych przybiłane być powinny.

7. Nakoniec, iako obowiązkiem Kommissyi Policyi jest wiedzieć y zarządzać o wszystkim, cokolwiek się ściga do dobrego y powszechnego porządku; tak każdemu Seymowi ordynarynemu przez Nas Króla w Straży, podawać będzie Projekta y planty potrzebnych Praw do doskonałego urządzenia Policyi, oraz przekładać naydogodnieysze sposoby dla wyexekwowania onych.

8. Dla czego wszelkie inne oddzielne co do Policyi Kommissye za dawnemi Prawami y reskryptami Nas Króla były, lub będące, tudzież władze, y Jurydykcyje przez Marszałków Narod: dotąd względem Policyi sprawowane, uchylamy, prócz osobnego opisu obowiązków Prezydującego w Kommissyi, a dozór całkowity także Kommissyi Po-

licy i zlecamy, warując iednak, iż sprawy rozpoczęte y niedokończone, lub zdarzyć się ieszcze mogące, w Jurydyceyi Marzałkowskiey osądzone w niej będą aż do otworzenia Sądów Ziemiańskich, y urzządzenia Sądów Mieyskich. Dzieła zaś przez Komisye *Boni Ordininis* zaczęte, Komisya Policyi dokończyć y Oficjalistów nadgrodzić każe.

V.

Co do władzy y obowiązków Komisyi względem bezpieczeństwa y spokoyności szczegulney Miast wolnych Rzeczypospolitey.

Gdy do szczegulnieyszego dozoru y Rządu Komisyi Policyi oddane są Miasta wolne Rzeczypospolitey, tudzież Przedmieścia, wie y przyległości ich własne; będzie obowiązkiem Komisyi zaprowadzić y utrzymywać w nich nieodmienny porządek: a przeto pilnując iak nayściśley exekucyi Prawa o Miastach, y dając, prócz wyższego Opisu w ogulności nieustanną

nieużytną baczość na bezpieczeństwo
y sp. koyność onych.

1. Odbierze całe *Archivum* po Departamencie Policji, weyrzy w Remanent przez tenże Departament Seymowi w Rapporcie iego podany, tudzież odbierze *Archivum* całkowite, po Kommissji Brukowej w Warszawie, y Ekonomiczne po Juryzdykcji Marszałkowskiej, oraz Domy y składy do tej Juryzdykcji przedtym należące.

2. Akta, Mieysce w Pałacu Rzeczypospolitey, y Milicye Policji dotąd Chorągwie Marszałkowskie zwane, obeymie, a te Milicye zawsze pod Rządem, y Kommendą Prezydującego w Kommissji, będą.

3. Nakaze Lustracyą wszystkich Miast, a w nich wszelkich miysce do dozoru Policji należących, wszelkich funduszów, dochodów, Remamanentów, tak dawniey iako y od zaczęcia teraźnieyszego Seymu w Kassach Mieyskich zaległemi bydz powinny, także y składek na różne obiekta Po-

licy przeznaczonych, wszystkich urzędów, zwyczajów y porządków dotąd zaprowadzonych, wszystkich budynków, tak publicznych, iako y partykularnych, wszystkich mieszkańców z klasyfikacją aktualney ludności, słowem we wszystkich stosunkach, powezmie doskonałą wiadomość stanu y potrzeb mieyskich: a cokolwiek zaraz poprawić, lub ustanowić w nich będzie mogła, nieodwłocznie rozrządzi.

4. Miasta wielkie, zniósłszy się z Magistratami mieyscowemi, podzieli nieodwłocznie na Cyrkuły, a Cyrkuły na wydziały.

5. Pilnować będzie ustanowionego Prawem przepisu o powinnościach Urzędników Policyjnych Mieyskich: wszelkie zaś rozporządzenia swoje i naczey wykonywać nie może, tylko przesyłając ie do Exekucyi Zwierzchności Mieyskiej.

6. Dawać baczną na wszelkie takowe w Miastach rzemiosła y roboty, które bez szczególney ostrożności

mogłyby być szkodliwe y niebezpieczne, iako to prócz wyżej wymienionych Professyi, tyczących zdrowia ludzkiego, Kuznie, Browary, Rzeźnice, Jatki, Mydlarnie, Garbarnie, Piece Gancarskie, y t. d. w pośród budynków, albo mierzkańców znajdujące się.

7. W Miastach pilnować będzie Kommissya: 1 Sprawiedliwości nietylko w Miarach y wagach, ale też w cenie y gatunku rzeczy, y Towarów. 2. Znieść lub urządzić wszystkie kofzta y trudności w przyjmowaniu do Cechów, oraz wszelkie zwyczaje y uchwały Cechów przemysłowi, y pospolitey korzyści przeciwne. 3. Mimo przywilejów Cechowych, w każdej potrzebie, y niedostatku publicznym, będzie mocna Kommissya Policyi dawać wolność sprzedaży, roboty, y przemysłu. A względem tego wszystkiego stosować się zupełnie Kommissya będzie do ostatniego Prawa o Miastach, y do zaręczoney wolności przez Ustawę rządową każdemu przychodzącemu Człowiowi z zagranicy.

B 2

HBP Kielce

Ww. 457

8. Ani Kommissyi Policyi, ani Miastom nie będzie wolno bez pozwolenia Rzeczypospolitey alienować Dóbr y wszelkich Funduszów Miastom dla porządku y wygody onych nadanych; owszem Kommissya ściśle doglądać ma, aby wszelkie takowe Dobra y fundusze Mieyskie arędowane były przez Licytacyą, za poprzedzającym sześciomiesięcznym Urzędowym obwieszczeniem, pod dozorem Urzędników Policyi, a dochody w nich, nigdy na prywatną, lecz zawsze na publiczną Miast potrzebę, wygodę y ozdobę, były obracane. A iako Kommissya przed Seymem, tak Miasta, y każdy zarządzający iakimkolwiek funduszem na obiektu Policyi przeznaczonym, przed Kommissyą ściśle rachować się będą.

9. Przestrzegać będzie Kommissya, ażeby odtąd żadne Miasta długów nie zaciągały, Dóbr nie zastawiały, danin, opłat, akcyz, ani na rzeczy, ani na Towary, ani na Osoby przybywające, lub znajdujące się w Mieście, nie nakładały; Domów y placów, które są

własnością publiczną, na powiększenie dochodów swoich nie obracały; czego wszystkiego równie Kommissyi, iak Zwierzchnościom Mieyskim czynić nie wolno. Opłaty zaś różne dotąd po Miastach trwające, poty tylko Kommissya zachować dozwoli, poki Seym za podanym sobie od Kommissyi opisanem onych, nieuchwali albo zniesienie, albo utwierdzenie takowych opłat.

10. Długi dotąd od Miast zaciągnięte y winne, Kommissya obrachuje, a środki, które znosząc się z Miastami, obmyśli dla spłacenia onych, Seymowi przez Króla w Straży, do uwagi poda; a gdyby kto nieprawnie, dobra, lub iekiekolwiek użytki Miastom nadane, posiadał; Kommissya dopomoże Miastom do prędzszego odzyskania w Sądzie przyzwoitym. O składkach zaś dobrowolnych, przyczynach y celu onych, zawsze Zwierzchność Mieyska donosić będzie Kommissyi.

11. Bacznosc mieć będzie Kommissya dla spokoynosci, lub belpieczności

stwa Obywatelów Mieyskich, aby Woyśka przechodzące, lub stojące w Miastach, żadney krzywdy, szkody, lub uciemiężenia nieczyniły; aby w kwaterach, lub opłacie za nie, żaden Obywatel nierównością ciężaru nie był uciśniony, a te kwatery, lub opłaty za nie, nigdy na domy publiczne, lecz tylko na szczególne Obywatelów przez Zwierzchność Mieyską naznaczone były.

12. Szczególniejszym zaś będzie obowiązkiem Kommissyi, obmyślać y podać do wykonania w Miastach przyzwoite środki, dla oddalenia y uniknienia pożarów, lub gwałtownych powodzi, dla prędkiego y skutecznego ratunku; także wspomagania zniszczonych Miast, domow, y osób w takich przypadkach; a przeto, na ten koniec, w każdym Mieście starać się będzie o założenie Kafs publicznych ogniowych y ratunkowych.

VI.

Co do Władzy y obowiązków Kom-

missyi, względem wygody ogolney całego Kraiu.

1. Obowiązkiem Kommissyi będzie, mieć baczność podług opisów sobie służących, na wprowadzenie y uporządkowanie tego wszystk ego, co stanowić może wygodę powszechną y szczególną w Kraiu; a najprzód, obfitość y tanność rzeczy do życia potrzebnych, łatwość w robotach, zamianach, przeysciach, przejazdach; wolność sprzedaży wszelkich produktów, a przeto skasowanie wszelkich Monopoliów na wygodę życia będących, a niedozwalanie żadnych innych na przyszłość.

2. Zarządzanie tym, co jest własnością pospolitą, służącą dla wygody handlu powszechnego wszystkich Obywatelów, iako to: trakty publiczne, spławy y brzegi, czyli lądy rzek, kanały publiczne, względem których znosić się będzie z Kommissyą Skarbową, Poczty konne, wozowe y listowe, którym Kommissya Policyi da opiekę, niewdaiąc się w rozrządzenia

wewnętrzne onych, iako przez *Pačta Conventa* Nam Kròlowi do życia oddanych, y przestrzegać będzie, ażeby sprawiedliwość równie, y wzajemnie wymierzana była dla zarządzających Pocztami, y Obywatelów; dla czego, gdy Poczta od Obywatela ukrzywdzoną zostanie, a nieznaydzie sprawiedliwości w Sądzie mieyscowym, lub Obywatel ukrzywdzony nieodbierze satysfakcyi od Zwierzchności Poczty; tedy strony szukać sprawiedliwości będą u Kommissyi Policyi: we wszystkich zaś szczegółach w tym punkcie wyrażonych, rozrządzania Kommissyi wszędzie równą exekucyą odbierać mają.

3. Także dozór nad temi własnościami powszechnemi, które służyć wygodzie, zdrowiu, y zabawie pośpolitey; iako to: łaźnie, zdroje, szpitale, domy miłosierdzia, domy zaiezdne, gościnne, szynkownie, traktyernie, ochędostwo powszechne, Teatra publiczne, mieysca przechadzki, gry, y wszelkiey rozrywki publiczney: z warunkiem iednak, iż prócz szpitalów y

funduszów na nie, które mieć chcemy
wszędzie pod zupełnym dozorem y
rzad m Kommissyi, inne wymienione
mięysca, gdy będą w własnościach Zie-
miańskich położone; nie rozkazom,
 lecz tylko oświecaniom y ostrzeże-
 niom Kommissyi, poddane być mają.

4. Opieka powszechna, y dobro-
 czynny ratunek dla wszelkiego ubo-
 stwa, nędzy, niedołężney starości, ka-
 lectwa, a na to, równie, iak na zabie-
 żenie prożnowaniu włóczęgów wy-
 żey opifanych, y więźniów, do rze-
 mioń, rękodzieł, y wszelkich robot
 publicznych; w których nędza y ubo-
 stwo, za pracę użyteczną Kraiowi, ży-
 wność znaydować będą, dostarczać;
 Także w wszelkich takowych robo-
 tach, lub rękodzielnach publicznych,
 wzniecać emulacyą, dawać zachęce-
 nia, stanowić nadgrody.

VII.

*Co do Władzy y obowiązków Kommi-
 syi, względem wygody szczególney Miast
 Rzepltey.*

Nie tylko Kommissya Policyi obowiązana będzie mieć dozór nad bezpieczeństwem y spokojnością Miałt Rzeczypospolitey, ale oraz starać się o zaprowadzenie do nich wygody powszechney, względem którey, prócz wyższych ogólnych opisów, baczność mieć będzie.

1. W urzędzeniu tego, co się ściąga do wygody wewnętrzney Miałt, iako to: porządne bruki, ochędostwo ulic, przeniesienie Cmentarzów za Miałt, całość y ozdoba domów y budynków tak publicznych, iako y prywatnych, podniesienie, lub zniesienie zapadłych, także starych murow, placów pustych; a to iak nayprędzey, iężeli są publiczne, iężeli zaś prywatne, znosząc się z właścicielami, y naznaczając im czas naybliższy, po którego upłynieniu bez exekucyi rozkazów Kommissyi, takowe mieysca sprzedać przez Licytacyą, y pieniądze właścicielom oddać nakaze. Bramy wiazdowe do Miałt, mostow, bicie tam, grobel, rowów, wystawienia łatwych

y pewnych Portów rzecznych, urządzenie pojazdów publicznych transportowych dla ludzi y rzeczy, znośząc się z Zwierzchnością Pocztową, oświecanie ulic w nocach, zwłaszcza zimowych y ciemnych; słowem wszystko, co do ozdoby y łatwego znalezienia potrzeb y ośrodków życia należy.

2. Równie, co się ściąga się do wygody przybytkowej y zewnętrznej z obfitości dowozów, targów y iarmarków; porządku w kassenhauzach, austeryach, karczmach; ułatwienia komunikacyi y doniesień z Miasta do Miasta, we wszystkich Rzeczypospolitey Kraiach, bez naruszenia jednak Praw, Nam Królowi względem Poczt Kraiowych służących, wolności dla każdego dawania, y używania wszelkich zabaw publicznych; wystawiania Teatrów, y grania na nich, bez żadnych przeszkód, opłat, wyłączeń, skoro o tym uwiadomiona będzie Policja, y da pozwolenie na piśmie.

3. Co się tycze pomocy y schronienia w nagłych przypadkach ucisku,

flabości y uboſtwa; a to dobrym urządzeniem Szpitalów, domów Miłofierdzia, a zwaſzcza fabryk y robot publicznych, do których równie iak y do fabryk prywatnych Obywatelów, ze Szpitalów, Domów Forzuteków &c: doſtarczać każe robotników, z warunkiem, ażeby zapłata tychże Szpitalów, &c: wiernie dochodziła: nakońiec, pilnować uſkutecznienia tego wſzyſtkiego, co znaydując pod opiſem ogolney Kraiu wygody ; ſzczególniey y ſilniey, bo z mocą rozkazaſia, do Miast Kommiſſya ma przyſtoſować.

VIII.

Co do Władzy Sądawey Kommiſſyi Policyi.

Do Sądów Kommiſſyi Policyi należeć będą Sprawy naſtępujące:

I. O całość wſzelkich w Kraiu Funduszów y dochodów ogólnych Miast, na obiekta Policyi deſtynowanych, ieżeli tych Poſſeſſya nie ieſt kweſtyonowana; Sprawy albowiem o windykacye takich dochodów, należeć ma-

ią do właściwych Ziemiańskich y Mieyskich Juryzdycy, y tam sprawy pilnowane tylko przez Plenipotentów będą.

2. O zataienie Percept, nierzetelność, lub niedokładność wydatków, y rachunków z tychże publicznych dochodów y funduszów, lub ich użycie bez wiedzy Kommissyi Policyi.

3. O niezachowanie przepisów Prawa Licytacji, z wolnym nakazaniem drugich, bez mocy jednak zmniejszania dochodów pierwey okazanych.

4. O nieposłuszeństwo Kommissyi Wojewódzkich i Zwierzchności Mieyskich, na rezolucye, dyspozycye, y rozrządzenia Kommissyi Policyi; oraz Urzędników y dozorców exekwujących iey dyspozycye.

5. O zgwałcenie bezpieczeństwa Juryzdykcyi Kommissyi Osób, Kommissarzów, Urzędników, Officyalistów y dozorców Policyi, w mieyscach, gdzie z Urzędu znajdować się będą.

6. O nie zachowanie rozporządzeń Kommissyi, względem jednolitości miar y wag.

7. O przestępstwa Urzędników, Oficjalistów, dozorców y sług Policji.

8. Zadnych innych spraw Kommissya Policji sądzić nie będzie mogła, chociażby się kto poddał dobrowolnie pod iey Sąd. Jako zaś sprawy iey do sądzenia oddane, prędkiey potrzebuia decyzji; przeto tak w pierwszej, iako w drugiej Instancyi, używane być nie mają zwyczajne w innych Sądowicznych Magistraturach Indukty y Repliki; lecz iedynie wszystko kończyć się ma przez Memoryały, z komunikacyą Urzędową tychże Memoryałów y odpisów na nie, tudzież Indagacyi przyśiężnych, ieżliby rzecz nie była objaśniona dowodami na piśmie; co w mieście naydaley w przeciągu trzech dni, w Kraiu zaś nadaley w czterech tygodniach, ma być skutecznionym.

9. Z pomiędzy poleconych sobie Spraw do łądzenia, Kommissya Poli-

cyi szczególnie tylko o zgwałcenie
belpieczństwa swego y swoich Kom-
missarzów, Officyalistów, Urzędni-
ków y Doradców; także o przestęp-
stwa tychże w Urzędowaniu, sądzić
będzie mogła prosto w swym Sądzie
ostatecznie; inne zaś gatunki Spraw
iey do sądzenia powierzonych, prze-
chodzić mają przez pierwszą Instancyą
Sądów właściwych Kommissyi Woie-
wódzkich y Mieyskich.

10. W tych Sądach Policyi pier-
wszey Instancyi, ostatecznie y bez
dopuszczenia appellacyi, sądzone ma-
ją być tylko sprawy nieprzenoszące
Zło; 300. wartości, a kary Zł: 50. lub
trzy dni więzienia; w większych zaś
sprawach Appellacya dopuszczona
bydź powinna do Kommissyi Policyi,
którey wyroki będą już ostateczne,
a prócz wydatków prawnych dla
stron przyznawać się mających, wszel-
kie kary pieniężne, nigdy na zysk są-
dzących sprawy Policyi przyśądzone
bydź nie mogą, lecz do Kasy ogólney

Policyi na potrzeby publiczne składane być powinny.

11. Tak w pierwszej, iako y w ostatniej Instancyi Kommissyi Policyi, sprawy sądzone być mają zawsze na Instancyą, czyli doniesienie dozorców Policyi, w oznaczonych *respectively* do ich dozoru wydziałach. W przypadkach zaś przestępstwa Urzędników y Dozorców Policyi każdy Possessyonat może być ich Delatorem do Kommissyi Policyi.

12. Kommissya Policyi, ułoży dla Oficjalistów, Urzędników y Dozorców swoich, Instrukcyę; a dla Sądów swoich pierwszej y ostatniej Instancyi Ordynacyę, y te dla wiadomości powszechnej publikować rozkaże.

13. Wyroki Ekonomiczne y Sądowe Kommissyi Policyi, exekwowane będą przez Milicyą Policyi, która gdyby do tej Exekucyi lub do bezpieczeństwa publicznego nie wystarczała; tedy Kommissya pomocy od Kommend Woyskowych wezwie. Milicya Policyi, składać się będzie z dwóch Chorągwi, Koronney y Litewskiej, dotąd Marszał

Marzałkowskimi zwanych. Co się
 zaś tycze wszelkich Milicyi Miey-
 skich dla exekucyi wyroków Policyi-
 nych, y właściwych Juryzdykcyi, a
 oraz dla utrzymania bezpieczeństwa
 y wygody publiczney ; Kommissya
 Policyi układać ma Proiekta, tak
 względem uformowania tych Milicyi,
 iako też sposobów ich utrzymywania,
 y takowe przez Nas Króla w Straży,
 na Seymy podawać będzie.

14. Gdy wszystkie więzienia pu-
 bliczne, domy poprawy, y tym podo-
 bne, z ich funduszami zostawać bę-
 dą pod dozorem y rządem Kommis-
 syi Policyi ; przeto każda Juryzdy-
 kcya, Sąd, Zwierzchność, każdego z
 władzy swoiey na więzienie osądzo-
 nego, oddawać ma w ręce Urzędni-
 ków Policyi, którzy osadzać go będą
 podług oznaczenia mającego im się
 oddać, z wyrokiem Autentycznym,
 razem z więźniem.

IX.

Porządek postępowania Kommissyi.

1. Kommissya Policyi zawsze, ciągle y bez przerwy agitować się będzie. Obrani Kommissarze zaczną urzędowanie swoje w sześć dni najpóźniej po obraniu, a poki ci na Kommissyi nie zasiądą: Kommissarze kończący funkcją swoją, winni będą pełnić bez przerwy obowiązki Prawem przepisane.

2. Co dzień, wyjąwszy dni Święte, prócz nagłej potrzeby, za obwieszczeniem Prezydującego, Kommissya Sessye ordynaryjne, Ekonomiczne, y Sądowe, miewać będzie.

3. Przy zaczęciu każdej Sessyi, przytomność Marszałka, Kommissarzów y Asefforów zapisana być ma, spóźnione zaś Marszałka, lub Kommissarza na Sessyą przybycie, tak ma być napisane, aby wiadomość została y o czasie spóźnionego na Sessyą przybycia, y o przytomności Osób przy każdej materji y decyzji. Baczność na to, całej Kommissyi, a

szczegulniey Prezydującym y trzymającym Protokół, zalecamy. W przypadku, gdyby się komplet nie zebrał; przytomni Kommissarze podpisami własnymi pilność swoją zaświadczą.

4. Gdyby który z Marszałków Narodowych, mieysce w Kommissyi mających, nie znajdował się ciągle na Sessyach przez czas w Ordynacyi Kommissyi przepisany, podług którey, jeden przynaymniey Marszałek ma być obowiązany znajdować się zawsze na Sessyach Kommissyi Policyi; wtedy pensya jego Ministrowska za ten czas w Skarbie zostawać będzie.

5. Karze potrącenia Pensyi podpaść nie mają Marszałkowie y Kommissarze ci, którzyby z obowiązku Urzędu, lub z wyraźnego zlecenia Kommissyi, w Interessach Policyi tyczących się, oddaleni byli, y ci, którzyby z przyczyn rzetelney choroby, w Kommissyi przytomnemi być nie mogli; takową jednak chorobę przed Kommissyą na pierwszey Sessyi, własnym zaprzyśiężeniem dowieść powinni.

6. Wszelkie decyzje y rezolucye Kommissyi, iednomyślnością, lub większością zdań, stanowione być mają. Równość zdań Prezydujący rozwiązywać będzie; w Sądach, po głośnych zdaniach, sekretne kreski iść mogą, gdyby który Kommissarz ich żądał; w innych zaś wszystkich rezolucyach y decyzjach, sekretne kreski miejsca nie mają, ale każdy decydujący zapisać powinien zaraz w Sentencyonarz rozpis, czyli zdanie swoje, różne od większości zdań decyzją stanowiących. Zadne iednak rozpisy nie będą mogły tamować skutku wszelkich decyzji y rezolucyi, większością zdań w Kommissyi zapadłych.

7. Dwa będą w Kommissyi Sentencyonarze; ieden Sądowy, drugi Ekonomiczny; w pierwszym każda decyzja Sądowa, w drugim wszystkie inne Rezolucye, y czynności Kommissyi zapisane będą; takowe Sentencyonarze mają być utrzymywane przez dwoch Kommissarzów, a wszyscy składający Kommissyą, *cum voto decisivo*,

przytomni, podpisywać będą one codzienne; niepodpisujący się w Sentencyonarzu, a przytomny, rozumiany być ma za zgadzającego się z zapadłą rezolucją, y sam tylko rozpis, podług poprzedniczego Artykułu uczyniony, różne zdanie od większości zaświadczać będzie; Oddzielnie od Sentencyonarzów utrzymywane będą dwa Protokoły; w jednym z nich Noty y rezolucye; w drugim Dekreta, wpisywane być mają, *per extensum*. Prezydujący podpisywać je będą; nie wprzód jednak, aż po dokładney onych konfrontacyi z decyzjami y rezolucjami w Sentencyonarzach zapisanemi. Do takowych Protokołów należące Wpisy mają być zrobione najpóźniej w dni ośm od czasu wypadłej, a w Sentencyonarzu zapisaney decyzyi, lub rezolucyi; w przypadku uchybienia przepisu tego, Pisarz, iako Rządzący Kancellaryą, odpowie Komisji.

8. Wszystkie Uniwersały, Obwieszczenia, ostrzeżenia y Noty, wychodzić z Komisji będą, pod tytułem:

Kommissya Policyi obouga Narodów, a przez iednego z Marszałków Narodowych podpisywane bydź mają, który, gdyby podpisu odmówił, albo przytomnym nie był; pierwszy z porządku Kommissarz podpisze; Wszelkie inne dyspozycye, Rezolucye, Instrukcye, Extraktem wydawane bydź mogą. Wypisy zaś z Protokołu sekretnego, Prezydujący zaświadczy; Pieczęć Kommissyi Policyi, zawierająca Herb obouga Narodów z napisem, przykładana będzie do wszystkich Uniwersałów y Extrakatów, dla dania im więkzey uróczyłości.

9. Wszystkie Memoryały, a oddzielnie Rapporta, numerowane bydź mają; na których to Memoryałach y Rapportach, ieden z Kommissarzów, dzień podania onych, y dzień uczynionych na nie Rezolucyi, zapisywać będzie; Takowe Memoryały y Rapporta, Kommissya porządkiem daty podania, ułatwiać będzie; te iednak, któreby prędzey y nagleyszey wymagały Rezolucyi, choćby późniey podane były, pierwey rezolwowane bydź

moga; nie inaczey zaś, iak za zgodą
większości głosów Kommissyi.

10. Wolno będzie Kommissyi, prace swoje, między składających Kommissyą, podzielić, którzy przygotowane planty, Rezolucye, y tym podobne czynności, *projective*, podpisywać będą, pod zdanie y decyzją Kommissyi.

11. Względem Procesu, ułoży sobie Kommissya, y publikować każe Ordynacyą stosownie do teraznieyszego Prawa; iako też względem opłaty z iey Kancellaryi, z którey wszelkie Extrakty z korektą y pieczęcią, wydawane byż mają, bez żadney inney opłaty, prócziednego złotego od arkusza.

X.

Co do powinności y stosunku Kommissyi Policyi, względem Seymu.

1. Kommissyi powinnością będzie na każdym Seymie Ordynarynym. 1. Zdawać sprawę z wszelkich czynno-

ści swych, tudzież z przychodów y rozchodów dozorowi swemu poruczonych; a to przed Deputacyą, tym końcem z Seymu wyznaczoną, podług opisu w Rozdziale o Seymie. 2. Podawać Seymowi wydrukowane Tabele wszelkich przychodów y rozchodów, tak iey Administracyi *immediate* powierzonych, iako y z funduszków pospolitych, iey opiece y dozorowi poleconych.

2. Wolno będzie każdemu Obywatelowi do Deputacyi *examinuującej* czynności Kommissyi, podawać na piśmie, z podpisem ręki własney, zarzuty y zażalenia swoje na Kommissyą; lecz delacya Obywatela na Kommissyą o iey czynności Urzędowe, iść nie może; wyjąwszy osobiste występkę tych, którzy w Kommissyi zasiadają, a to w przypadkach y sposobie w Rozdziale o Sądach Seymowych przepisany.

3. Gdyby z Relacyi Deputowanych okazała się iaka czynność naganną; Seym podług okoliczności y gatunku

przewinienia, czynność takową Kommissyi, albo nagani, y iey rozrządzenie, czyli Rezolucye, skasujące; albo oskarżone Osoby Kommissyą składające, do Sądów Seymowych po rozrządzenie y ukaranie, Instygatorom Narodowym zapozwac każe.

4. Ponieważ we wszelkich czynnościach y Rezolucyach Kommissyi, rozpisy wolne zostawiliśmy; przeto w przypadku pozwania Kommissyi, z woli Seymu, na Sądy Seymowe, Kommissarze winni będą zdania swoje rozpiłem usprawiedliwiać; a jeżeli czynność Kommissyi nieokaże się naganną, albo w Sądach Seymowych usprawiedliwioną zostanie; Seym da Kommissyi zaświadczenie y zakwitowanie, z dokładnym Remanentu opisaniem.

XI.

Co do obowiązków y stosunku Kommissyi Policyi, względem Straży.

1. Kommissya Policyi, powinna wiernie donosić Królowi w Straży, o

wszelkich czynnościach swoich, a to przesyłając Rapporta do Ministra tegoż udziału; gdyby zaś Minister odebrał Rapportu Królowi w Straży, najdalej na pierwszej Sessyi, nie podał; wtedy Kommissya prosto do Kancellaryi Straży przesać swój Rapport powinna będzie. Oprócz zaś zwyczajnych doniesień y Rapportów, powinnością będzie Kommissyi, na każde zapytanie y żądanie Króla w Straży, dać dokładną odpowiedź y explikacyą, oraz informacyą w tym wszystkim, w czym uwiadomionym być zechce.

2. Wszelkie decyzye Króla w Straży, z podpisem jednego Ministra, do Kommissyi Policyi wydane, do posłuszeństwa obowiązywać ią będą; W przypadku zaś, gdyby Kommissya Policyi odebrałszy jakie zalecenie, przez Decyzyą Króla w Straży, osądziła większością głosów też zalecenie być przeciwnym Prawu; *provisorie* posłuszna będąc w wykonaniu takowej Decyzyi, poda nieodwłocznie

Uwagi swoje Królowi w Straży; a gdyby Król nieśkłaniał się do tych Uwag; ma upraszać Króla o zwołanie Seymu; gdyby zaś Król Seymu niezwolał; ma o to podać na piśmie żądanie swoje Marszałkowi Seymowemu, pod odpowiedzią Seymowi.

6. Wszelkie żądania, zapytania, zalecenia, odpowiedzi, explikacye, informacye; słowem: wszelkie wzajemne między Królem w Straży, a Kommissyą, czynności, mają być podawane na piśmie, z podpisem przytomnych komplet składających.

XII.

Co do stosunku Kommissyi Policyi z innemi Rządowemi Rzepltey Kommissyami, tudzież z Kommissyami Woiewodzkiemi

1. Kommissya Policyi, u każdej Rządowey Rzepltey Kommissyi szukać może pomocy, informacyi y wzajemnego zniesienia się, czy przez pisma, czy przez wyznaczone z grona swego do konferencyi Osoby; czego

gdy uzna potrzebę; przeszle do niey
żądanie swoje przez Notę, z dokład-
nym wyłożeniem rzeczy, o którą iść
będzie; wzajemnie, na wszelkie do sie-
bie od innych Rzepltey Kommissyów
przesyłane Noty, Kommissya Policyi
powinna będzie bez zwłoki dawać od-
powiedzi na piśmie, nieodmawiając
w niczym potrzebney pomocy, iaka
z Prawem y władzą iey udzieloną, zga-
dzać się będzie.

2. Prawidła stosunków Kommissyi
Policyi, względem Kommissyów Wo-
iewódzkich, są opisane w Rozdziale o
Kommissyach Woiewódzkich.

XIII.

Przyśiega Kommissarzy.

Obrani Kommissarze, w obecności
Króla y Stanów Seymujących, a nie-
przytomni, w mieyscu Juryzdykcyi
Kommissyi, wykonają przyśięgę; któ-
rey Rota będzie następująca. =

„ Ja NN. Przyśiegam Panu Bogu
„ Wszechmogącemu, w Troycy Świę-
„ tey Jedynemu, na to: iż pensyi Za-

„ granicznęy nie biore y brać nie bę-
 „ dę; iż wybrany na Urząd Kommissi-
 „ rza Policyi, wedle przepisu Prawa,
 „ wolności y własności ołobistey y
 „ powszechnęy, bezpieczeństwa, spo-
 „ koiności, wygody, y porządku pu-
 „ blicznego, wiernie dostrzegać będę;
 „ że wśelkich funduszów y docho-
 „ dów połpolitych, władzy y opiece,
 „ lub dozorowi Kommissyi Policyi
 „ poruczonych, od wśelkiego u-
 „ szczerbku y uszkodzenia, bronić bę-
 „ dę; iż wśelkie obowiązki, y powin-
 „ ności prawem Urzędowi temu prze-
 „ pisane, gorliwie y rzetelnie, dopeł-
 „ nię; władzy większey sobie nad Pra-
 „ wo pozwalać, a prawem pozwoło-
 „ nęy na złe używać, nie będę; iż
 „ Sprawy Policyi tyczące się, zafia-
 „ dać w Sądach, podług Boga,
 „ Praw, sprawiedliwości y dowodów,
 „ łądzić będę. Zgoła, w całym Urzę-
 „ dowaniu moim, niewodząc się za-
 „ dnemi względami, przyiaźnią, lub
 „ nienawiścią, darów żadnych, y o-
 „ bietnic nie przyjmując; Boga, Pra-

„ wo, sprawiedliwość, za jedyny cel
 „ mieć będę. Tak mi mi Boże do-
 „ pomoż, y niewinna Syna Iego
 „ Męka.,

Marzałkowie, prócz wykonaney
 na Dostoieństwo Ministra Przyśięgi,
 powtórny raz przy pierwszym zafia-
 daniu swoim w Kommissyi, przyśięgną
 przed nią, na Rotę wyżej przepisaną.

XIV.

O B O W I A Z K I

*Marzałka Prezydującego, lub zastę-
 pującego miejsce Iego w Kommissyi Po-
 licyi.*

1. Obowiązki oddzielne Marzałka
 Prezydującego, lub zastępującego
 miejsce Iego w Kommissyi Policyi, są:
 Mieć dozór y Zwierzchność, nad
 Dworem, tudzież baczyć na to wszy-
 stko, co może zapewnić bezpieczeń-
 stwo y powagę Naszą Królewską, spo-
 kójność pod bokiemy Naszym, bezpie-
 czeństwo Następcy Tronu, Senato-

rów, Ministrów y Posłów w czasie Sejmu, Osób, Domów, y Dworów, Ministrów Zagranicznych przy Nas rezydujących. Dla czego w mieyscu, gdzie My Król znaydować się będziemy, Władza Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi, tak daleko tylko ma bydź rozciągniona, ażeby mógł zapobiedz występkom, bez naruszenia wszelako Prawa — *Neminem captivabimus, nisi iure victum* — gdy występki popełniony zostanie; winowaycę zatrzymać, y do Sądu właściwego odeśłać.

2. Gdziekolwiek My Król znaydować się będziemy, tam wszystkie mieyscowe Cywilne Magistratury y Urzędy obowiązane będą komunikować Marszałkowi Prezydującemu w Kommissyi Policyi, wszelkie doniesienia tyżące się bezpieczeństwa Boku Nas Króla, iakie do ich Urzędu przyidą; nie naruszając iednak w Obozach Praw Woyskowych. a Kommendant mieyscowy, znosząc się z nim, ma oddawać mu swoje komunikacye y doniesienia: Dozorcy zaś Policyi, y strzeżący

Bramy i okopów Miasta, rapporta regularne oddawać mu będą, pod karą odpowiedzi w Sądach Policji.

3. Jeżeli po roztrząśnieniu tych rapportów i doniesień, Marszałek Prezydujący w Kommissji Policji, uzna potrzebę większego zabezpieczenia spokojności powszechney; doniesie o tym natychmiast Nam Królowi w Straży.

4. Nadto, mieyscowy Urząd Policji, wyznaczy iednego Subalterna; a mieyscowa Kommanda wykommanduje iednego Officyera Subalterna; który dla prędzszego wykonania obowiązków Marszałka Prezydującego w Policji, przy nim znajdować się ma. Jako zaś w przypadkach przestępstwa na Zamku Naszym, popełnienia uczynku kryminalnego, lub buntu i rozruchu, w mieyscu Rezydencyi Naszey, tenże Marszałek powinien *provisoriè* rozrządzenie uczynić, lub zatrzymać winnego; tak za wezwaniem Jego osobiście, lub na piśmie uczynionym

nym, Urzędy Cywilne y Kommandant Garnizonu, dadzą mu potrzebną pomoc, a Marszałek natychmiast doniesie o tym Nam Królowi w Straży.

5. Aże odtąd w każdym Mieście y Powiecie będą gotowe Sądy mieyscowe; zaczym obowiązkiem będzie Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi (wyiawszy przypadki stołowe do opisu Sądów Seymowych) każdego z rozkazu swego przytrzymanego, naydaley w przeciągu 24. godzin, wyexaminować, y za dostrzeżeniem winy, oddać do Sądu właściwego, w którym sprawy takie sądzone bydź mają rokiem licowym, to jest natychmiast przed wszystkiemi; gdyby zaś przytrzymany władzą Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi, nie był oddany w tym przeciągu do Sądu właściwego, albo w tymże przeciągu, za okazaniem niewinności, nie był uwolnionym tenże; Marszałek za to będzie w odpowiedzi, za rezolucyą Seymu, w Sądach Seymowych.

D

6. Gdyby zaś Król miał się znajdować w takim mieyscu, gdzie nie maż mieyscowych publicznych Sądów; Marszałek Prezydujący w Kommissyi Policyi, dwoma tygodniami przed przybyciem Króla na to mieysce, może rekwirować Sąd Ziemiański y Urzędy Mieyskie pierwszey Instancyi tego Powiatu, aby się tam znajdowały pod bytność Królewską.

7. Wszakże gotowość ta Władzy Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi, pod Bokiem Naszym Królewskim, nie może dyspensować mieyscowe Juryzdykcyę y Urzędy Cywilne, od zwyczajney baczności y pilności w tym wszystkim, co do ich należy urzędowania; owszem, gdziekolwiek się zeydzie Urząd Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi z Urzędami mieyscowemi; ostatecznie pierwszemu pomagać, bez zamieszania y kollizyi, powinny.

8. Rozległość mieysca Rezydencyi Naszey Królewskiej, przy którey iedynie obowiązki Marszałka Prezydu-

iącego w Kommissyi Policyi, czynne będą, rozumieć się ma rozciągniętą o milę iedną w około od rogatek kończących Miasto, Przedmieście, lub Wieś, w całym ich okręgu.

9. Odpor każdy gwałtowny Władzy Marszałka Prezydującego w Policyi, będzie kryminalnym, y kryminalnie sądzony bydz ma a gdyby przez niedopełnienie lub zaniedbanie Urzędu iego, naruszone zostało bezpieczeństwo, lub spokojność Króla, Osób Seymujących, albo Następcy Tronu; tenże Marszałek odpowiadać za to powinien osobą y majątkiem, przed Sądem Seymowym, za rezolucją Seymu.

10. Kancellarya Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi, która oraz będzie Kancellaryą Sądu nadzwyczajnego na sprawy kryminalne y uczynkowe znacznieysze niżey wyszczególnione w Artykule XVI. tit: *Sąd nadzwyczajny w Mieście Rezydencyonalnym Naszym Warszawie* składać się będzie z iednego Pisarza,

iednego Regenta, dwóch Kancellarzystów y dwóch Instygatorów, których sobie tenże Marzalek dobierze, a fundusz na ich zapłatę, w Tabelli Expens Publicznych oznaczamy.

XV.

Sądowość szczegulna w Mieście Warszawie Rezydencyonalnym Nas Króla, dla Possessyonatów Stanu Szlacheckiego, y Cudzoziemców.

1. Marzalka Prezydującego w Kommissyi Policyi obowiązkiem będzie, ułatwiać sposobem ugody wszelkie sprawy stosowne do Jego Urzędu, z ktoremi strony do niego po ugodę udadzą się: sprawy zaś niekryminalne, wynikające z Prawa Narodów, względem Osób y Domów Ministrów zagranicznych, decyzyą swoią kończyć będzie.

2. W Pretensyach Mieszczan do Szlachty y Cudzoziemców, odtąd, o komorne, y zapłaty Rzemieślnikom, ta-

kowe sprawy, stosownie do Prawa o Miastach, w Sądach Miejskich, *præcisæ appellatione*, odsądzone będą.

3. Sprawy uczynkowe, między Possejjonatami stanu Szlacheckiego, lub od Mieszczan przeciwko Possejjonatom stanu Szlacheckiego nieosiadłym, w Mieście Warszawie podjęte, gdy nie przejdą 3000. grzywien kary, y 6. Niedziel Wieży; w Sądach Ziemiańskich ostatecznie, y *præcisæ appellatione*, odsądzone będą; a takowe kary, nigdy na Sąd, ale zawsze na stronę pokrzywdzoną, przyznane być mają.

XVI.

Sąd nadzwyczajny Kryminalny, dla Miasta Warszawy Rezydencyonalnego Nas Króla.

1. W przypadkach spraw uczynkowych przewyższających dopiero wymienione kary, z appellacyi od Sądu Ziemiańskiego przychodzących. 2. Dobycia broni, lub uderzenia kogo na Dworze, albo w obecności Króla. 3. Dobycia broni na Senatora, albo Połta, lub uderzenia onych w czasie

Seymu, 4. W przypadkach znacznie-
szych wynikających z Prawa Naro-
dów, względem Osób y Domów Mi-
nistrów Zagranicznych. 5. W każdej
sprawie Kryminalney, w Mieście Re-
zydencyonalnym Naszym Warszawie,
lub w tym Mieście, gdzie Seym agito-
wać się będzie, między Osobami ia-
kieykolwiek bądź kondycyi, lub Na-
rodu, zdarzoney; gdy takowe przy-
padki y Sprawy w Sądach pierwszey
Instancyi Ziemiańskich, lub Miey-
skich odeyda, ustanawiamy appella-
cyą do Sądu Kryminalnego ostate-
cznego, w następujący sposób złożo-
nego: Obwinionemu podana będzie
przez Prezydującego w Kommissyi
Policyi, Lista wszystkich przytomnych
Kommissarzy, w Kommissyach; Eduka-
cyi, Policyi, Woytka, Skarbu y As-
sessorji, zasiadających, z tych, ob-
winiony wybierze, podług upodoba-
nia swego, dwanaście Osób, które ma-
jąc na czele Prezydującego w Kom-
missyi Policyi, w komplecie nay-
mniey z 9 Osób *in toto* złożonym;

sprawę obwinionego, według Praw Kraiowych, *in Codice Criminali* spisanych, ostatecznie rozstrządzą. Dla czego, Pisarz tego Sądu nadzwyczajnego, zasiadający *cum voce consultiva*, do takowych spraw osobne Protokoły utrzymywać ma.

Waruie się, iż w czasie alternaty Seymu w Litwie przypadającego, Kommissya Policyi tamże agitować się ma, y Marszałek Litewski zasiadający w Policyi w tymże *Biennium*, pierwszy przed Koronnemi do Prezydencyi będzie.

WBP Kielce

hw. 457

URZĄDZENIE
WEWNĘTRZNE
MIAST WOLNYCH

RZECZYPOSPOLITEY

[W KORONIE i w WIELKIM XIĘ-
STWIE LITEWSKIM.

*Prawo Uchwalone Dnia 24. Czer-
wca Roku 1791.*

WBP Kielce

mm. 458 add

URZĄDZENIE
WE WNETRZNE
MIAST WOLNYCH
RZECZYPOSPOLITEJ
W KORONIE i w WIELKIM XIĘ-
STWIE LITEWSKIM.

I.

Skład Luda Mieyskiego.

I. **L**ud Mieyski każdego Miasta wolnego składać się będzie z tych Mieszkańców Miasta, którzy przyjęli Prawo Mieyskie, i zapisani są w Xieęgę Mieszczan.

a. Ta Xieęga ma być dwoiśka: ie-
dna dla samych Possessyonatów, dru-
ga dla niepossessyonatów.

A 2

3. Xiega Mieszczan Possessyonatów ma być uformowana na wzor Xiąg Ziemiańskich, w którą zapłani być mają wszyscy dziedzice, ich synowie letni, bracia niedzielni, zaftawnicy i dozywotnicy Chrześciance, którzy w przeciągu trzech Miesięcy od daty nabycia Possessyi, Prawo Mieyskie przyjąć, i w tę Xieęgę wpisać się obowiązani będą; tudzież przychodnie z Zagranicy, przynoszący z sobą Warsztaty, lub Kapitały; a któryby z Possessyonatów nie wpisał się w Xieęgę Possessyonatów Mieyskich, ten prerogatyw tymże Obywatelom służących używać niebędzie; Juryzdykcji jednak Mieyskiej z Possessyi, podług Prawa podlegać ma.

4. Xiega Mieszczan niepossessyonatów zamykać w sobie powinna każdego Mieszkańca Miasta bawiącego się w nim handlem, rzemiosłem, lub iakąkolwiek mieyscową Professyą, albo służbą Mieyską publiczną. Do tych Xiąg sami tylko ludzie wolni, z

Prawa nikomu niepodlegli wpisywani być mają.

5. Rozległość Miasta rozumieć się ma do ostatniego domu, kończącego Przedmieście, lub ulicę, w całym okręgu.

II.

Zgromadzenia Ludu Mieyskiego.

1. Lud Mieyski zgromadzać się będzie na Ratusz, w czasach niżej przepisanych; a gdyby nie było Ratusza, lub go taki zniszczył przypadek; wtedy Magistrat oznaczy miejsce przyzwoite na zgromadzenia Ludu, do póki nie stanie Ratusz.

2. Każdy z Ludu Mieyskiego, równych Praw i swobód wolności używać będzie, lecz na zgromadzeniach ci tylko miejsce i głos mieć będą, którzy w Xiedze Possessyontów zapisani zostaną.

3. Ci jednak Possessyonaci mieysca i głosu mieć nie będą: 1. Którzy nie skończyli lat 18. wieku swego. 2. Którzy oddali pod rozbiór wierzycielom swój majątek. 3. Którzy są pod Kondemnatą, lub *Crimine notati*. 4. Którzy są w aktualney służbie Woytkowej.

4. Miasta od kilkudziesięci, aż do 500. kilkudziesięci Possessyonatów mające, składać będą tylko jedno Zgromadzenie. Mające zaś od 600. aż do 1000. Possessyonatów, dzielić się będą na dwa Zgromadzenia; od 1000 aż do 1500. dzielić się będą na trzy Zgromadzenia, i tak dalej powiększając się nową liczbą 500. Possessyonatów, rozdzielać się będą na więcej Zgromadzeń, tak dalece: żeby w jednym Zgromadzeniu nie było więcej niż 300. ani więcej niż 500. kilkadziesiąt Possessyonatów.

5. Każda część Miasta składająca osobne Zgromadzenie, nazywać się

będzie Cyrkulem, i znaczyć w ogóle Miast. wszystkich tyle, ile znaczy jedno w szczególności Miasto Cyrkułów niemające; względem zaś ogółu tego Miasta, którego jest częścią, znaczyć będzie część jego nieoddzielną, jedno ciało składającą.

6. Każdy Cyrkuł, oraz Miasto, mające tylko jedno Zgromadzenie, dzielić się będzie na *Dozory*. A każdy dozór nie może mieć mniej nad 100. ani więcej, nad 200. Posłeszyonatów.

III.

Zgromadzenia i Elekcye.

Pierwszym celem Zgromadzeń Ludu w Miastach i Wydziałach, są Elekcye, iedne *Mieyscowe*, drugie *Wydziałowe*.

IV.

Zgromadzenia i Elekcye Mieyscowe.

1. Elekcye *Mieyscowe* będą dworakie, iedne Elekcye *Mieyscowe* *szczególne*; a te odprawiać się będą w *Miastach* niemających *Cyrkułów*, oraz w każdym *Cyrkule* *Mieyskim*; drugie Elekcye *Mieyscowe* *ogólne*; a te bydź nie mogą, tylko w *Miastach*, które się dzielą na *Cyrkuły*.

2. Na Elekcye *Mieyscowe* *szczególne* w *Mieście* nie mającym *Cyrkułów*, *Obywatele* w *Mieyskiej* *Xiędze* *Possessyonistów* zapisani zgromadzać się i wybierać będą. 1. Jednego *Dyrktora* i czterech *Assessorów* do porządku *Zgromadzenia* na czas *Elekcyi*. 2. Jednego *Woyta* i czterech *Radnych* do *Magistratu*. 3. Jednego *Burmistrza* i czterech *Sędziów* do *Sądu* *Mieyscowego*. 4. Czterech *Ławników*. 5. Jednego *Kassjera*. — 6. Nakoniec *Deputatów* na *Zgroma-*

dzenie Wydziałowe w liczbie niżej przepisanej.

3. Na Elekeye Mieyscowe *szczególne* w Miastach podzielonych na Cyrkuły, każdego Cvrkułu z osobna Obywatele w Mieyskiej Xiędze Posfessyonatów Zapisani zgromadzać się i obierać będą u siebie. 1. Jednego Dyrektora i czterech Assessorów do porządku Zgromadzenia na czas Elekcyi. 2. Jednego Wóytę i sześciu Ławników. 3. Jednego Burmistrza i czterech Sędziów do Sądu Mieyscowego Cyrkularnego. 4. Pietnaštu Gminnych, a to iedynie tylko na następujące Zgromadzenie Mieyscowe *ogólne*. 5. Nakoniec Deputatów na Zgromadzenie Wydziałowe, w liczbie niżej przepisanej.

4. Na Elekeye Mieyscowe *ogólne* w Miastach, które się dzielą na Cvrkuły, Gminni obrani w Cyrkułach, zgromadzać się będą do głównego w Mieście Ratusza, i obiorą: 1. Dy-

rektora i czterech Assefforów, do porządku Zgromadzenia swego na czas Elekcji, a to z pośród siebie. 2. Jednego Prezydenta i jednego Vice-Prezydenta. 3. Radnych do Magistratu w liczbie iaka przypadnie, licząc po trzech, względem każdego Cirkulu, w Miastach mających więcej trzy Cirkuly; po dwóch zaś w Miastach, które mają więcej iak trzy Cirkuly. 4. Jednego Kassjera.

5. Wszystkie Elekcye Mieyscowe *szczególne*, odprawiać się będą co dwa lata w dniu 7. Kwietnia; Elekcye zaś Mieyscowe *ogólne*, co dwa lata w dniu 14. Kwietnia; do czego Rokiem Normalnym będzie Rok Seymowy Ordynaryiny.

V.

Zgromadzenia i Elekcye Wydziałowe.

1. Zgromadzenie Wydziałowe składać się będzie z Deputatów obranych na Elekcjach szczególnych Miast

Cyrkułów niemających, oraz Cyrkułów Miejskich.

2. Na tych Zgromadzeniach Wydziałowych Miasto niemające 100. Possessyonatów, będzie mieć tylko 1go Deputata: Miasto mające od 100. aż do 300. Possessyonatów, mieć będzie dwóch Deputatów; Miasto, lub Cyrkuł, mające od 300. aż do 600. Possessyonatów, mieć będzie trzech Deputatów.

3. Gdyby które Miasto do tej wielkości przyszło, żeby więcej nad 9. składało Cyrkułów; tedy za przybyciem 10go Cyrkułu, straci po jednym Deputacie z każdego Cyrkułu; za przybyciem 11go Cyrkułu, straci po dwóch Deputatów; po czym, choćby więcej Cyrkułów przybywało; każdy z nich nie może mieć więcej, jak jednego Deputata.

4. Takowi Deputaci od Miast i Cyrkułów, swego *respectivè* Wydziału, zbierać się będą na Główny Ratusz Miasta, za Miasto Appellacyjne

temuż Wydziałowi Prawem oznaczonego.

5. Tak Zgromadzeni Deputaci obierać będą : 1. Jednego Dyrektora i 4rech Asseſſorów, do porządku Zgromadzenia Wydziałowego, z pomiędzy siebie. 2. Jednego Plenipotentą Wydziałowego na Sejm. 3. Pięciu Sędziów Appellacyinych, i tyleż Zastępców tychże. 4. Tyle Kommiſſarzów Miast do Kommiſſyów Woiewódzkich, lub Powiatowych, ile iest tychże Kommiſſyów w obrębie iednego Wydziału, wybierając po trzech Kommiſſarzów do kaźdey Kommiſſyi, z Miast w obrębie Kommiſſyi leżących.

VI.

Prawidła powszechne wſzystkim Zgromadzeniom i Elekcyom.

1. Kaźda Elekcyja odprawiać ſię ma w dzień wyznaczony, z mocy Prawa tego, za uderzeniem w dzwón

Ratuszny, o godzinie osmey ran-
ney.

2. Na każdym Zgromadzeniu przed obraniem Dyrektora i Assefforów, do porządku Zgromadzenia, zagaiać i Prezydować będzie pierwszy z porządku Urzędnik Mieyski przytemny, ieżeli sam Kandydatem nie jest.

3. Na każdym Zgromadzeniu Wydziałowym Deputatów, a mieyscowym ogólnym Gminnych, zagaiać i Prezydować będzie pierwszy Deputat, lub Gminny, tego Miasta, lub Cyrkułu, w którego Ratuszu odprawiać się będzie to Zgromadzenie.

4. Zagaiający Zgromadzenie, zacznie Sessyą od przeczytania Prawa tego: Po czym ieżeli Zgromadzenie będzie Wydziałowe, albo Mieyscowe ogólne, wtedy każdy Deputat na Zgromadzenie Wydziałowe, a każdy Gminny na Zgromadzenie Mieyscowe ogólne, złożą u Prezydującego

dowody Elekeyi swojej. Daley czytany będzie regeſtr Kandydatów, którzy podawać ſię powinni na piſmie w Kancellaryi ſwego Mięſta Cyrkułu, lub Wydziału, alboteż przed zgaiającym; Deputaci Kandydatami być niemogą, aż po ſkończeniu tey funkcyi.

5. Gdyby kto zadawał któremu z ſkładających Zgromadzenie, albo z Kandydatów, że *actiuitatem* mieć nie może; na ten czas 4. naypierwſze z porządku Zgromadzenia Oſoby, zaſiędą z Prezydującym, i te zarzuty przez kreſki ſekretne rozwiążą.

6. Potym Zgromadzenie obierze Dyrektora i Aſſeſſorów, ſpoſobem do Elekcyi Marſzałka i Aſſeſſorów Seymikowych Ziemiańſkich przepiſanym; Kandydatami zaś będą do wyboru na Dyrektora i Aſſeſſorów, ci z Poſſeſſyonatów, którzy ſię do tego za Kandydatów podadzą; obrani

Dyrektor i Assessorowie przysięgę na Zgromadzeniu wykonają.

7. Poczym Dyrektor z Assessorami przystąpi do Elekcyi, tym porządkiem, iaki jest w Artykułach o *Elekcyach* przepisany, i one albo jednomyślnością, albo większością wotów sekretnych taką, iaka jest dla Elekcyi Urzędów Ziemiańskich przepisana, uskuteczni - Wzywając do tych wotów Posessyonatów z Xięgi, Ulicami, Gminnych Cyrkułami, Deputatów Miastami. *Paritas* wotów rozwiązana będzie także sposobem Ziemiańskim.

8. Zastępcy Sędziów Appellacyjnych nie będą przez osobne obierania Elekcye, tylko w ten czas, gdy ciż Urzędnicy wszyscy jednomyślnością wybrani zostaną; kiedy zaś wybór ich póydzie przez wota sekretnie; w ten czas, którzy przy wotowaniu natychże Urzędników, nay-

więcey po nich mieć będą wotów;
ci ogłoszeni będą ich Zastępcami.

9. Co do nieustępowania wotów, aktykowania dzieła Elekcyi i rejestru wotujących, przysięgi obranych, nieważności dzieła Zgromadzenia, i kar za nie: Prawo o Seymikach Ziemiańskich, będzie dla Miast wzorem.

10. Rozwiązanie zadanej nieważności Elekcyi Plenipotentów na Sejm, Gminnych i Deputatów, należeć będzie do Rugów Zgromadzeń, do których wysłani będą; Rozwiązanie zaś zadanej nieważności Elekcyi osobom Magistrat składającym, i Sędziom Appellacyinym, należeć będzie prosto do Assefloryi, *respectivie* Prowincyi.

11. Przestępstwa całej Dzieła Elekcyi niszczące, podług opisu Seymików Ziemiańskich, należeć będą prosto do Sądów Assefloryi, *respectivie* Pro-

Prowincyi, inne zaś mnieysze przestępstwa, podług tegoż Prawa należć maia do Sądu Appellacyjnego Wydziałowego, z Appellacyą do Assesforyi, *respectivé* Prowincyi.

12. Zgromadzenie Mieyscowe szcze gólne, po obraniu Deputatów na Zgromadzenie Wydziałowe, powie- rzy im *Desideria* swoje do przeło- żenia na Zgromadzeniu Wydziało- wym, na którym ułożone będą o- gólne całego Wydziału *Desideria* dla Plenipotentów na Seym.

VII.

Uchwały.

Drugim celem Zgromadzeń Ludu Mieyskiego, będą Uchwały.

1. Ile razy uzna Magistrat potrzebę jakiey nowej w Mieście składki; donie- sie o tym Kommissyi Policyi; a skoro też Kommissya uzna propozycyą Magi-

B

WBP Kielce
mm. 458

stratu, za zgodną z Prawem lub potrzebą publiczną; Magistrat poda tę Propozycyą do Uchwały Ludu Mieyskiego następującym sposobem: w Miastach niemających Cyrkułów, zwoła wszystkich Obywateli w Xiędze Mieyskiej Posseſsyonatów zapisanych, którzy zgromadziwszy się na Ratusz, większością wotów głośnych podaną propozycyą decydować będą, pod Prezydencyą pierwszego z Magistratu; w Miastach zaś podzielonych na Cyrkuły, Magistrat przesze propozycyą Urzędowi każdego Cyrkułu, przez który zwołani Obywatele, w Xiędze Posseſsyonatów zapisani, obiorą na Ratuszu swego Cyrkułu do tego iedynie przypadku Gminnych, w liczbie, iako wyżej; a ci Gminni zebrani na Ratusz ogólnego Zgromadzenia Miasta, większością wotów głośnych podaną przez Magistrat propozycyą decydować będą: W obydwóch przypadkach Prezydujący w Magistracie, *paritatem* rozwiąże.

2. Składki wszelkie, bądź w pieniądzach, bądź w robociznach uchiwane będą, tak na posessyonatów, iako i nieposessyonatów z Miasta użytkujących, nikogo niewyłączając, i nieuważając na iakiekolwiek Libertacye, Prawem Seymu teraźniejszyego niezawarowane.

VIII.

Relacye Plenipotentów na Seym wybranych, i Deputatów do Zgromadzenia Wydziałowego.

Trzecim celem Zgromadzeń Ludu w Miastach i Wydziałach, iest wybuchanie Relacyi.

1. Plenipotenci Seymowi, na pierwszym Zgromadzeniu Wydziałowym, po skończoney swey funkcyi, uczynią Relacyą z czynów swych w Seymie.

5. Niemoże być Radnym, Wóytą, Burmistrzem, Plenipotentem na Sejm, Sędzią Appellacyjnym i Zastępcą onegoż; tudzież Kommissarzem Woiewódzkim, lub Powiatowym, kto nie był na Mieyskim, lub Ziemiańskim Urzędzie od Elekcyi zależącym.

6. Wszystkie Urzędy Wydziałowe i Mieyskie Mieyscowe, wyiawszy Gminnych i Deputatów, będą dwuletnie; przez nową jednak Elekcją każdy z tych Urzędników na nowo obrany być może; obrani, zaś zrzekać się Urzędów swoich, ani ustępować nie mogą.

7. Urzędnicy Mieyscy w żadnym Sądzie Suspenzy brać niemogą, a w przypadku potrzeby nakszu któremu z nich wykonania przyśięgi, po dopełnienie tey, wszelkie Juryzdykcyje odsyłać go będą do mieysca, gdzie Urząd odbywa.

8. Wszelkie Akta i Dekreta Urzędów Mieyskich, ięzykiem Narodowym pisane będą.

9. Miarę zapłaty wszystkich Urzędów Mieyskich, Magistrat ułoży, i do approbaty Kommissyi Policyi poda.

X.

Skład, obowiązki i Władza Urzędów w Miastach niemających Cyrkulów.

1. Magistrat składać się będzie z Wóyty i czterech Radnych, w komplecie naymniey trzech Osób.

2. Pisarza Magistratowego, sam Magistrat przez wota sekretne obierze; obowiązkiem Pisarza będzie:
1. Zasiadać w Magistracie *cum voce consultiva*. 2. Utrzymywać Akta, Suseptę i Pieczęć Magistratu. 3. Mieć zwierzchni dozór nad Kancellaryą i Kancellarzyskami; obowiązki zaś Kancellaryi Mieyskiej generalney przy

Magistracie, Affessorya w Ordynacyi osobney przepisze.

5. Magistrat wybierze iednego Syndyka, tymże samym sposobem, co i Pisarza; obowiązkiem Syndyka będzie, czynić wszędzie w Imieniu Miasta, a to, ze zlecenia Magistratu; inne szczególne obowiązki Syndyka Affessorya przepisze.

4. Wóyt, a w iego nieprzytomności, pierwszy z porządku Radny, Prezydować ma.

5. Większość zdań decyzyą Magistratu stanowić będzie, kreski sekretnie iść nie mogą; Sentencyonarz będzie zaświadczał zdanie większości przeciwne; równość zdań, przytomny Prezydujący rozwiązywać ma.

6. Pieczęć Magistratu będzie Herb Miasta.

7. Magistrat ciągle odbywać się będzie, dopóki nowo wybrane Osoby na miejsce iego nie zasiądą.

8. Magistratu, iako naywyższego w Mieście Urzędu, następujące będą obowiązki: 1. Przestrzegać całości Praw Miasta i iego Funduszów. 2. Wyznaczać Opiekunów i Kuratorów sierotom i wdowom, oraz niedołężnym za uznaniem Sądu, a od wyznaczonych, sprawę odbierać. 3. Mieć baczność na podupadłych, nędznych i kaleków. 4. Rozkładać Podatki przez Sejm postanowione, i składki przez Lud uchwalone. 5. Układać Propozycye do dezyderyów i uchwał Ludu Mieyskiego. 6. Zwoływać Zgromadzenia Mieyskie do Elekcyi i Uchwał. 7. Imieniem swoim czynić w sprawach publicznych Mieyskich, i w sprawach sierót. 8. Utrzymywać Milicyą Mieyską. 9. Dawać i legalizować zaświadczenia, ktore żądane będą, za Granice. 10. Zawiadywać kasą Mieyską i strzedz oney całości. 11. Mieć ogólny dozór nad Mieyskimi więzieniami, Magazynami, Szpitalami i publicznemi domami. 12. Dozierać wszystkich Urzędników

Mieyskich, by swoich powinności podług Prawa dopełniali. 13. Rapporta wszelkie od Mieyskich Urzędów odbierać, i od siebie Zwierzchnościom, do których należeć będzie, Rapporta przesyłać. 14. Tabele liczby Officyalistów,ług w Mieście, i Milicyi, oraz onych zapłaty, układać, i te do potwierdzenia Kommissyi Policyi podawać.

9. Magistrat mieć będzie władzę wskazywania winy na nieposłusznych rozkazom swoim, Mieyskich Urzędników Policyinych, i Ekonomicznych; tudzież na Officyalistów swoich, którzy, gdyby się przez Magistrat uciążonemi bydz sądzili; będą się mogli udać przez Memoryał do Kommissyi Policyi: co jednak nie ma zastranawiać posłuszeństwa rozkazom i wyrokom Magistratu.

10. Magistrat nie będzie miał władzy Sądowej, tylko iedynie w przypadku zgwałcenia bezpieczeństwa O.

sób i Officyalistów Magistratowych, w miejscu ich Urzędowania; a od takowego wyroku Magistratowego wolno będzie stronie appellować do Assefforyi.

11. Do szczególney władzy i obowiązku Prezydującego w Magistracie, należeć będzie: 1. Zwoływać Magistrat na Sessye *extraordinaryne*. 2. Podpisywać decyzye i *expedycye* Magistratu. 3. Mieć Zwierzchność nad Milicyą Mieyską. 4. Rokazywać *provisorie* Mieyskim Policynym, Urzędnikom, Officyalistom i Rugom w nagłych zdarzeniach, nim zwoła Magistrat; którzy, gdyby roskazowi Prezydującego posłusznymi nie byli, podpadać będą winie, równie, iak nieposłuszni Magistratowi. 5. Tenże w Magistracie Prezydujący, będzie mógł równie godzić i sądzić ostatecznie wszelkie w Mieście sprawy potoczne, których wartość nieprzenosi złotych 50. a kara złotych 12. na rzecz strony ukrzywdzoney.

Decyzye zaś, tak ugodzonych i od-
 sądzonych spraw, w Protokół na to
 iedynie służący zapisywane być ma-
 ią; wroźładzenie zaś większych spraw,
 pod żadnym pozorem wdawać się
 nie ma.

XI.

1. Sąd Mieyski Mieyscowy, skła-
 dać się będzie z iednego Burmistrza
 i czterech Sędziów; Burmistrz Pre-
 zydować i równość kresiek rozwiązy-
 wać będzie, a iego nieprzytomność,
 pierwszy z porządku Sędzia zastąpi.

2. Sąd ten ciągle odbywać się be-
 dzie w komplecie trzech Osób nay-
 mniey; wszelkie decyzye iego będą
 zawsze w wotach głośnych, ato dla
 usprawiedliwienia się Sentencyona-
 rzem.

3. W tym Sądzie wszelkiego ro-
 dzaiu sprawy, iako *in prima Instan-*
tia, sądzić się maia ostatecznie, i bez
 dopuszczenia *appellacyi*, nieprzeno-

szące złotych 300. lub w sprawie uczynkowej, w której trzy dni więzienia kara nastąpi; w większych zaś sprawach appellacya do Sądu Appellacyjnego Wydziałowego dopuszczona być powinna.

4. We wszystkich sprawach większego walu, niż o 3000. złotych, i kary, niż trzy tygodnie więzienia, Appellacya od Sądu tego *prima Instantia*, nie już do Sądu Appellacyjnego, ale do Assessorji dopuszczona być ma; spraw zaś kryminalnych Sąd ten nie będzie mógł sądzić, ale je odsyłać powinien do Sądu Appellacyjnego.

5. W sprawach, w których ostateczne rozstrzygnięcie do Kommissji Policyi należy, appellacya do tejże Kommissji, podług Prawa, dopuszczana będzie.

6. Tenże Sąd będzie mógł sądzić o zgwałcenie bezpieczeństwa Osób

Sądowych, w mieyscu ich Juryzdykcyi.

7. Wszystkie sprawy w tym Sądzie odbywać się będą przez Memoryały i odpowiedzi na piśmie, oraz indagacye przyśiężne, ieśliby rzecz nie była objaśniona dowodami; a gdyby strony koniecznie potrzebowały ustnych explikacyi; w takich naypierwey Sąd same strony przytomne zapyta, i do zgody nakłaniać będzie: a gdy onych nie zgodzi, i dokładniejszych potrzebować będzie explikacyi; w ten czas dopiero strony przez swoich Plenipotentów explikować się będą.

8. Sąd Mieyscowy przybierze sobie, i obowiąże Przysięgą, iednego Pifarza, Inftygatora i Woźnych; obowiązkiem zaś Pifarza będzie: 1. Zasiadać w Sądzie *cum voce consulti-va*. 2. Pisać Dekreta i rezolucye Sądowe. 3. Utrzymywać Akta, Susceptę i pieczęć. 4. Mieć zwierzchni dozór nad Kancellaryą.

9. Pisarz i Instygator zmieniani nie będą, chyba za postąpieniem, odstąpieniem, lub wyrokiem Sądowym.

10. Obszernieyszym prawidłem dla tego Sądu będzie Ordynacya, którą Assessorya, stosownie do tego Prawa, przepisze.

XII.

1. Ławników obowiązkiem będzie:

1. Z wyznaczenia Sądu odprawiać Sądy zjazdowe, podług reguł przez Sąd im przepisanych. 2. Exekwować Dekreta i Proceśsa Sądowe. 3. Podawać Intromissye. 4. Expedyować Wizye, spisywać Inwentarze i działy, asystować według Prawa, do Testamentów, i odbierać Tranżakoye od tych, którzy dla słabości zdrowia, osobiście przy Aktach stawać nie mogą.

2. Obszernieyszym Prawidłem dla Urzędu tego będzie Ordynacya, którą mu Assessorya przepisze.

XIII.

1. Kassjera obowiązkiem będzie :

1. Przyimować do kassy generalney Mieyskiej dochody publiczne Miasta. 2. Wydawać z kassy pieniądze, a to nieinaczey, tylko za wyraźną Magistratu dyspozycyą na piśmie. 3. Mieć bliski dozór całości kassy Mieyskiej, od której klucz ieden przy nim, drugi przy Prezydującym, trzeci przy pierwszym z porządku Radnym, bydź powinien. 4. Utrzymywać porządnie i dokładnie Xięgi przychodów i wydatków teyże kassy. 5. Oddawać Magistratowi na początku każdego Miesiąca, Rachunki przychodów i wydatków Miesięcznych teyże kassy, a nawet i częściey, ile razy tego Magistrat żądać będzie. 6. Okazywać gotowiznę pieniędzy w kassie będących na żądanie Magistratu.

2. Kassjer przybierze sobie do pomocy Subalternow i slug, w liczbie i płacy

i płacy przez Magistrat oznaczoney,
i za nich w odpowiedzi będzie.

XIV.

Skład obowiązków i Władza Urzędów Cyrkulowych.

1. W Mieście podzielonym na
Cyrkuły, Wójt każdego Cyркулу na-
stępuiące mieć będzie obowiązki i
władzę w obrębach Cyркулу swojego.
1. Mieć dozór nad Oficjalistami i Bu-
gami Policyi. 2. Dopełniać rozkazy
Magistratu i Prezydenta, oraz dopeł-
nienia onych Subalternom swoim na-
kazywać. 3. Dawać takie Rapporta
Magistratowi i Urzędowi, którym z
mocy Prawa należy, i jakie od tych-
że żądane będą. 4. Słownie godzić
i sądzić ostatecznie wszędzie w Cyr-
kule zdarzone sprawy potoczne, kró-
rych wartość nie przenosi złotych 50.
a karę złotych 12. na rzecz strony
ukrzywdzoney; decyzye zaś tak u-
godzonych i odsądzonych spraw, w

C

w Protokół na to iedynie służyący zapisywane być mają; w rozrządzanie zaś większych spraw, pod żadnym pozorem w dawać się nie ma; gdyby się zaś kto czuł być ukrzywdzonym w sprawie przez Wóytę potocznie osądzoney; może się udać z skargą do Prezydenta.

2. Sądowi w każdym Cyrkule *primæ Instantiæ*, złożonemu z iednego Burmistrza iczterech Sędziów, wszystko to służy, co jest przepisano dla tegoż Sądu w Mieście niemającym Cyrkułów, pod Artykułem XII.

3. Dla Ławników w Cyrkułach też same służy przepisy, które są dane Ławnikom w Miastach niemających Cyrkułów w Artykule XV.

XV.

Skład, obowiązki i Władza Urzędów Miejsowych ogólnych, w Miastach podzielonych na Cyrkuły.

1. Magistrat w Miastach podzielonych na Cyrkuły, składać się będzie

z Prezydenta, Vice-Prezydenta i Radnych; Prezydować będzie Prezydent, w jego nieprzytomności Vice-Prezydent, a w nieprzytomności tych obydwóch, pierwszy z porządku Radny.

2. W reszcie, cokolwiek jest przepisano dla Magistratu w Mieście Cyrkułów niemającym, pod Artykułem X. to samo wszystko służy Magistratowi Miasta na Cyrkuły podzielonego.

3. Co się zaś tyczy obowiązków i władzy Prezydenta; toż samo iemu służyć będzie, co jest przepisano pod Artykułem X. w punkcie 11. dla Wójty Prezydującego w Magistracie Miasta niemającego. Cyrkułu, z tą różnicą: że spraw potocznych w tymże Punkcie wymienionych łączyć nie będzie; lecz te do Wójty w Cyrkułe podług wyższego Artykułu należeć mają.

4. Kasyer przy Magistracie w Mieście na Cyrkuły podzielonym, też same będzie miał obowiązki jakie są przepisane w Artykule XIII.

C 2

dla Kasyera w Mieście niemającym
cyrkułów.

XVI.

Urzędy Wydziałowe.

1. W każdym Mieście Wydziale, oznaczonym przez Prawo tytuło: *Miasta Nasze wolne &c.* Będzie ieden Sąd Appellacyjny; ten Sąd Appellacyjny składać się będzie z pięciu Sędziów, i tyleż Zastępców, którzy w tym porządku, iak będą w dziele Elekcji umieszczeni, zasiadać i Prezydować mają.

2. Ten Sąd najpoźniej w sześć dni po Elekcji rozpocznie swe Sessye w Ratuszu Miasta, na ten Sąd każdemu Wydziałowi naznaczonego, i zaraz tak się ułoży z Zastępcami, żeby zawsze przytomnych było w miejscu trzech Sędziów, i trzech Zastępców; odbywać się zaś będzie ciągle w Kompletie Osób najmniej pięciu, dopóki nowo wybrane Osoby na miejscu iego niezasiadają; *paritatem glo-*

śnych i sekretnych kresek Prezydu-
iący rozwiąże.

3. Ten Sąd obierze sobie Pifarza *cum voce consultiva*, który odmienia-
ny być niemoże, chyba za postąpie-
niem, odstąpieniem, lub wyrokiem
Sądowym; nadto, przepisze Ordyna-
cyą, i tę do Approbacyi Assello-
ryi poda.

4. Pieczęć tego Sądu będzie w Ko-
ronie, Herb Koronny; w Litwie Li-
tewski; a pod nim, Herb Miasta Wy-
działowego.

5. Sąd ten sądzić będzie ostate-
cznie i bez dopuszczenia Appellacyi,
sprawy przychodzące z appellacyi od
Sądów Miejskich *primæ Instantiæ*, w
obróbie Miast do iednego Wydziału
należących; a to Sprawy nieprzewyż-
szające waloru złotych 3000. lub ka-
ry 3. tygodni więzienia; sprawy zaś
Kryminalne sądzić będzie z tym o-
strzeżeniem: że na więzienie czaso-
we oladzony Kryminalista, ulegać
będzie exekucyi Dekretu; gdy zaś
na wieczne więzienie, lub śmierć zo-

stanie osądzony; Sąd Appellacyjny, prześle Sądowi Assessorowskiemu, Dekret i wywody obwiniające; jeżeli Sąd Assessorowski uzna takowy Dekret Sądu Appellacyjnego za słuszny; w tedy ten Dekret exekwowany zostanie: co się zaś tycze spraw Kryminalnych w Mieście Rezydencji Królewskiej, zachowano być ma, podług Prawa Kommissyi Policyi pod Artykułem XVI.

6. Dla Urzędu Plenipotentów Miejskich na Sejm, będzie prawidłem Prawo tego Seymu, titulo: *Miasta Nasze Wolne &c.*

7. Dla Kommissarzów Woiewódzkich, lub Powiatowych, z Miast wybranych, prawidłem będzie szczególny opis Prawa o tychże Kommissyach.

OSTRZEZENIE

Względem Exekucyi Prawa o Miastach Naszych dawniey Królewskich, a teraz wolnych Rzeplitey. D. 27. Czerwca 1791.

Chcąc przywieść do skutku Prawa dla Miast Naszych na tym Sejmie ustanowione, a oraz zapobiedz, ażeby arbitralne Praw rzeczonych wykonanie, nie dało miejsca kollizyi, między mającemi się rozpocząć Jurysdykcyami; a temi, które na mocy Prawa teraźniejszego, o Miastach, ustać muszą; takową czyniemy deklaracyą:

1. Do wszystkich Miast Wolnych, My Król w Straży, wydamy Listy Uniwersały Nasze, z któremi razem przeszlemy Prawo na dniu 18. Kwietnia zapadłe, pod tytułem: = *Miasta Nasze wolne Królewskie*: = tudzież Prawo pod tytułem: = *Urządzenie wewnętrzne Miast wolnych Rzeplitey*: = a oraz całkowity Opis Kommissyi Policji.

KSIEGOZBIOR
SANCYGNIEWSKI

2. W tym Uniwersale zaleciemy Miastom, ażeby na dniu 1. Miesiąca Sierpnia Roku bieżącego 1791. wszystkie Miasta i Miasteczka, które mają Przywileje *Locationis*; iako też Miasta Nasze Królewskie, w których Seymiki Ziemskie są oznaczone, a nie mają dotąd Urzędów; natychmiast wybrały sobie Urzędy, podług opisu Prawa; gdzieby zaś Uniwersał Nasz zastał Magistraty i Urzędy, z mocy Przywilejów lokacyjnych; lub w Miastach Naszych Królewskich na Seymiki Ziemskie oznaczonych, wybrane; w tych nie ma być czyniona odmiana, aż do dnia Prawem przepisanego; który to dzień w Ru następującym 1792. będzie dniem Normalnym zaczynających się w wszystkich Miastach, wszelkich Elekcji, podług rozrządzenia nowego Prawa.

3. Ponieważ Prawo mieć chce, ażeby Miasta większe podzielone zostały na Cyrkuły, przez Kommissyą Policyi; przeto zapobiegając wszelkim nieprzyzwoitościom, któreby z

taż wyniknąć mogły, gdyby Elekcye w Miastach większych *viritim* odprawowały się; My Król w Straży, Uniwersałami Naszemi każde w szczególności, takowe Miasto uwiadomiemy, iak ma być zachowana proporcya Elekcyi, po wszystkich częścisch pryncypalnych Miast, samych tylko Deputatów na Elekcye Wydziałowe, dla wybrania Plenipotentów na Sejm, i Sędziów do Sądu Appellacyjnego Wydziałowego; na których wybranie dzień 10. Sierpnia Roku bieżącego wyznaczamy.

4. Z pomiędzy wybranych od Miast Plenipotentów sześciu, po dwóch z każdej Prowincyi do Kommissyi Policyi, podług Prawa teraźniejszego, Sessye Prowincjonalne wybiorą.

5. Nim zaś Plenipotenci od Miast delegowani będą, a nim z tychże Delegowanych na Sessjach Prowincjonalnych wybrani w Kommissyi Policyi zasiądą; Kommissya ta Dzieło swoje rozpocznie, w Komplecie Kommissarzów z Senatu, i z Stanu

Rycerskiego: wszakże do żadney trwałey Ordynacyi, tak względem Miast, iako i własnego iey postępowania, nieprzystąpi, póki w niey Kommissarze Mieyscy niezasiedą, ale tylko zlecenia Nasze w Straży, Kommissyom Porządkowym Woiewódzkim, lub Powiatowym, też Kommissya przesyłać będzie, i exekucyi onych przestrzegać.

6. Skoro zaś Kommissya Policyi, w zupełnym, podług Prawa naydzie się komplecie; przepisze sobie nayprzód Ordynacyą postępowania swego, i przystąpi zaraz do podziału Miast większych na Cyrkuły, a takowy Cyrkułów podział, każdemu w szczególności Miastu przesyłać, tak, aby każdy Cyrkuł i Miasto na terminie z Prawa przypadającym, w Roku następującym 1792. mógł sobie wybrać Urzędy, podług opisu Prawa na teraźniejszy Sejmie zapadłego.

7. Wszystkie zaś inne Miasta wolne Królewskie, którym Przywileie *Locationis* zaginęły, a okażą przed

Pieczętarzami dowody prawdziwey ich bytności; My Król na zaświadczenie Pieczętarzów, Przywileie *Renovationis*, onym wydamy: po których otrzymanych, wolne będą obrać sobie Magistraty, podług Prawa teraznieyszego, jeżeli ich dotąd nie miały.

8. Aby zaś z źle zrozumianego Prawa, nienastąpiła uyma dochodów Naszych Królewskich, w Miastach Ekonomicznych; tudzież w Miastach, w których Starostowie mają dochody swoje, podług Lustracyi ostatniocy; warujemy: iż, co się tycze opłat i obowiązków, tak skarbowi Naszemu Królewskiemu, iako Starostom i Posessorom wszelkich Królewskich, dotąd należnych; Miasta mają się zachować podług rzeczoney ostatniocy Lustracyi, dopóty, dopóki, albo Sądowym wyrokiem, Sądów Naszych Zadwornych, uchylone, lub na gotową opłatę przemienione nie będą; albo przez dobrowolną ugodę, w asystencyi i pisaniu się Instygatorów,

lub Officyalistów Skarbowych, za aprobacyą Sądu Assefforskiego przez Dekret, zamienione na opłatę, lub uchylone nie zostaną: dla czego Sądom Naszym Zadwornym zalecamy: ażeby Sprawy takowe *in assistentia* rzeczonych Instygatorów, lub Officyalistów Skarbowych, *Processu Summario* na przyzwanie stron obydwóch, w komplecie pogłóg Prawa, poczynając od dnia 1go Października, ciągle godziły, sądziły, i ostatecznie załatwiały, aby wszelkie Sprawy naypoźniej *in spatio* dwóch lat ukończone były.

DEKLARACYA

Dnia 27. Czerwca Roku 1791.

9. Ponieważ Akta Sądu Statutem Kazimierza Wielkiego roku 1356. postanowionego, iedne pod tytułem: = *Superioris Juris Theuthonici Provincialis Arcis Cracoviensis.* = Drugie pod tytułem = *Sądu Królewskiego z Kommissarzy sześciu Miast złożonego.* = Trzecie pod tytułem = *Magnæ Procurationis Arcis Cracoviensis.* = Teraz po różnych mieyscach rozrzucone, w Krakowie znayduią się: w których wiele potrzebnych dla Miast wolnych znayduie się Tranzakcyi; zaczym Akta pomienionych ustałych Juryzdykcyi z swemi Archiwami, pod Rząd i dozór Sądu Appellacyjnego Prawem terażnieyszym w Kra-

kowie postanowionego, i Pisarza tegoż Sądu oddane być mają, i w Ratuszu Miasta Krakowa osobne *Archivum* na złożenie tych Xiąg, Magistrat Krakowski wyznaczy; również Akta pośredniczych Juryzdykcyi Starościńskich i Wóytowskich, z mocy dawniejszych Ustaw sprawowanych; tudzież Jurydyk i Miaszeczek szczególnych, w ohrebie Miaszt większych, Prawem Seymu terazniejszego uchylonych, Magistratom właściwym tychże Miaszt oddane być mają.

DEKLARACYA

Dnia 27. Czerwca 1791.

Ponieważ Miasta Woiewództwa Sandomirskiego, niemogą się obeyść bez osobnego Wydziału, w którymby Sądy Appellacyjne mieć mogły, i swego na Seym Plenipotentą przesyłały; przeto podnożąc Miasto Sandomierz do prerogatyw Miast Wydziałowych Appellacyjnych; z kaźdey Prowincyi, po iednym Wydziale przyczyniamy: a Prowincyi Wielkopo'lskiej, i W. X. Lit: dozwalamy: aby na swych Prowincjonalnych Seßlyach, po iednym Appellacyjnym Mieście przyczynili; Plenipotenci zaś przyczynieni, w Sądach Zadwornych Asseßorffkich miejsce mieć będą.

OSOBY WYBRANE

za Kommissarzów do Kommissyi Policyi.

D. 28. Czerwca 1791. Roku.

Z SENATU.

z Prowincyi Małopolskiej.

W. Dębowski Kasztelan Czechowski.

Z Prowincyi W. X. Litew:

W. Szczyt, Kasztelan Brzeski Lit:

Z Prowincyi Wielkopolskiej.

W. Lipiński, Kasztelan Łęczycki.

Z STANU RYCERSKIEGO

z Prowincyi Małopolskiej.

UU. Alexander Potocki, Cześnik: Kor:

Marcin Badeni, Szamb: J.K. Mci.

z Prowincyi W. X. Lit:

UU. Szwykowski, Ex-Pisarz Skarbu

W. X. Lit:

Proszynski, Ex-Pisarz Tryb: Lit

z Prowincyi Wielkopolskiej.

UU. Karol Wodzyński Starosta Nur

Ignacy Zapolski.

WBP Kielce

hmm 458